

INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Mutor och Bestickning

- inom den privata sektorn -

Magisteruppsats i Affärsrätt

Författare: Isabel Dreveborn

Handledare: Jan Andersson

Framläggningsdatum: 2010-12-08

Jönköping december 2010

Magisteruppsats inom Affärsrätt

Titel:	Mutor och bestickning – inom den privata sektorn.
Författare:	Isabel Dreveborn
Handledare:	Jan Andersson
Datum:	2010-12-08
Ämnesord	Muta, Bestickning, Domsrätt, Extraterritoriell lagstiftning, Dubbel straffbarhet, Universalitetsprincipen

Sammanfattning

Mut- och bestickningsreglerna återfinns i 17 och 20 kapitlet i Brottsbalken (1962:700) och reglerar förhållandet när en arbets- eller uppdragstagare fattar ett beslut på grund av otillbörlig påverkan i form av muta eller bestickning. Ursprungligen tillkom reglerna för att kontrollera den statliga sektorns myndighetsutövning men eftersom samhällets utveckling lett till ökade privata inslag har lagstiftningen kontinuerligt uppdaterats och idag omfattas anställda inom både privat och statlig sektor.

För att kampen mot korruption ska bli så effektiv som möjligt är det viktigt att angripa problemet på såväl nationellt som internationellt plan. Denna uppsats har undersökt vilka möjligheter som står till buds för att åtala en svensk privatanställd för korruptionsbrott som begåtts utanför Sverige. Uppsatsen indikerar på att lagstiftningen i dagsläget är otillräcklig för att binda privatanställda till mut- och bestickningsbrott. Lagens nuvarande utformning innebär att privatanställda endast riskerar åtal om deras huvudman väljer att anmäla transaktionen, alternativt om åklagaren finner det påkallat från allmän synpunkt. Huvudmannens valfrihet leder således troligtvis till att flertalet fall undgår åklagarens granskning. För att ändå upprätthålla en viss standard har svensk kod om gåvor, förmåner och andra belöningar i näringslivet presenterats i SOU 2010:38. Tyvärr uppstår ingen konsekvens vid kodöverträdelse, vilket gör att koden saknar den tyngd som ur ett straffrättsligt perspektiv krävs för faktisk efterlevnad. Detta betyder dock inte att koden är utan verkan eftersom alla åtgärder i kampen

mot korruption är positiva eftersom de bidrar till att skapa en sundare marknad.

För att svensk domstol ska kunna beivra ett brott som begåtts utomlands måste domstolen ha jurisdiktion över brottet i fråga. Domstolens får jurisdiktion enbart om anknytning mellan brottet och Sverige kan påvisas. Vidare följer av principen om dubbel straffbarhet att brottet även måste definieras som ett brott i det land där gärningen begåtts. En möjlighet för Sverige, som skulle vidga landet jurisdiktion, vore att prioritera universalitetsprincipen framför dubbel straffbarhetsprincipen. Universalitetsprincipen innebär att ett brott är så allvarligt att det ligger i flertalets intressenters intresse att bekämpa det. Eftersom mut- och bestickningsbrott är av så allvarlig art och hindra länder utveckling fallet mut- och bestickningsbrott troligtvis under denna kategori.

Sammanfattningsvis skulle den svenska mut- och bestickningslagstiftningen bli mer effektiv gentemot privata subjekt med verksamhet utomlands ifall lagstiftningens var mer tillämpar på den privata sektorn samtidigt som avsteg från dubbel straffbarhetsprincipen genomfördes. Svensk kod om gåvor, förmåner och andra belöningar i näringslivet kan dock bidra till att öka standarden inom näringslivet vilket på så sätt kan ha en positiv inverkan i kampen mot korruption.

Master's Thesis within Commercial Law

Title: Bribes and corruption – within the private sector.
Author: Isabel Dreveborn
Tutor: Jan Andersson
Date: 2010-12-08
Subject terms: **Bribes, Corruption, Jurisdiction, Extraterritorial legislation, Principle of double criminality, Principle of universality.**

Abstract

Rules regarding bribes and corruption related crimes are to be found in chapter 17 and chapter 20 of the Swedish Criminal Code (1962:700). The rules regulate situations where an employee makes a decision under the influence of an unfair gift or reward. Originally these rules were designed to control employees in the public sector from engaging in inappropriate transactions. Today, as the development of society has led to an increased amount of private elements, as the rules now are applicable to all, regardless of whether the employment is private or public.

In order to fight bribes and corruption related crimes as effectively as possible, it is of great importance to attack the problem on a national as well as on an international level. This thesis has examined the possibility of prosecuting a Swedish private employee that has committed of a bribe or corruption related crime outside the boundaries of Sweden. The thesis indicates that the Swedish legislation is insufficient concerning the possibilities to tie an employee from the private sector to bribe and corruption related crimes. The current wording implies that private sector employees only risk prosecution if their employer chooses to notify the prosecutor of the suspect transaction or, alternatively, if the prosecutor considers it necessary because of the interest of the public. The employers' freedom of choice to report a transaction must consequently result in several cases escaping scrutiny from the prosecutor. In order to maintain a certain standard, non-governmental organizations have developed guidelines

that private companies can choose to follow. Unfortunately these guidelines hold no consequences in case of violation, resulting in the guidelines lacking the emphasis required for an effective observance.

The Swedish court must in order to prosecute a bribe or corruption related crime committed abroad have jurisdiction over the crime. Jurisdiction can follow if a connecting link between the crime and Sweden can be shown. Also, for the Swedish court to have jurisdiction, The Principle of double criminality must be fulfilled. The principle implies that the action must be considered a crime in Sweden as well as in the country where it was committed. If Sweden wishes to increase its jurisdiction concerning bribe and corruption related crimes committed abroad, one possible way would be to prioritize the Principle of universality over The Principle of double criminality. The Principle of universality gives jurisdiction over crimes that are so severe that parties, such as various countries, have an interest to resist them. Since bribes and corruption related crimes are of global interest they are in deed crimes that could be invoked under the Universality Principle.

Conclusively, the Swedish bribe and corruption law would be more efficient to private entities with overseas operations if the legislation was focused more towards the private sector and the court departed from the principle of double Criminality. The presented Swedish codes on gifts, benefits and other rewards can be a way to increase the anticorruption standards within the private sector, which may have a positive impact in the fight against corruption.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Inledning	1
1.2	Bakgrund	1
1.3	Syfte och problemformulering.....	3
1.4	Disposition	3
1.5	Avgränsningar	4
1.6	Metod och källhantering	5
1.7	Käll- och uppsatskritik.....	6
1.8	Definitioner	6
2	Korruption i affärsvärlden	8
2.1	Inledning	8
2.2	Olika typer av mutor	8
2.3	Korruption i utvecklingsländerna	9
2.4	Reflektion.....	10
3	Korruptionslagstiftningens historik och syfte	12
3.1	Inledning	12
3.2	Historik.....	12
3.3	Lagstiftningens rättspolitiska syfte.....	13
3.4	Aktuell lagstiftning.....	16
4	Otillbörlighetsbedömning	18
4.1	Inledning	18
4.2	Generella bedömningsgrunder	18
4.3	Ekonomiskt värde	20
4.4	Huvudmannens kännedom.....	20
5	Tjänstesambandet	22
5.1	Inledning	22
5.2	Anställnings- eller uppdragsförhållande	22
5.3	Innebörd av lämna/ta emot, utlova/låta åt sig utlova och erbjuda/begära	23
5.4	Tjänstesambandsbedömningen	24
6	Påföljd	26
6.1	Inledning	26
6.2	Åtal	26
6.3	Särskilda åtalsregler och preskription.....	27
7	Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet	28
7.1	Inledning	28
7.2	Koden	28
7.3	Innehåll i Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet.....	30
7.4	Kodens förvaltare - Institutet Mot Mutor	35
7.5	Remissyttranden om koden.....	36

8	Svensk domsrätt på brott begångna utomlands	39
8.1	Inledning	39
8.2	Aktuella straffrättsliga principer	39
8.3	Aktuella jurisdiktionsprinciper	41
8.4	Anknytning	44
8.5	Principen om dubbel straffbarhet	44
	8.5.1 Undantag till principen om dubbel straffbarhet	46
9	Analys	47
9.1	Inledning	47
9.2	Mut- och bestickningslagstiftningen	47
9.3	Den privata sektorns riktlinjer/koder	50
9.4	Brottsföring	53
10	Slutsats	55
	Referenslista	56
	Bilaga 1	59

Förkortningslista

BrB	Brottsbalken.
EU	Europeiska Unionen.
FN	Förenta Nationer.
ICC	International Chamber of Commerce.
ILK	Lag (1931:152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.
IMM	Institutet Mot Mutor.
OECD	Organisation for economic co-operation and development.
RF	Regeringsformen.

I Inledning

I.1 Inledning

I det inledande kapitlet presenteras bland annat uppsatsens ämnesbakgrund och fokus. Kapitlet innehåller även en disposition för att läsaren, på ett tidigt stadium, ska få översikt över uppsatsens innehåll.

I.2 Bakgrund

Mutor och bestickningar är ämnen som den senaste tiden fått stort medialt utrymme. Många av skandalerna som presenterats har haft sitt ursprung i den statliga sektorn men på senare tid har även fall härstammande från den privata sektorn har uppmärksamrats.¹ År 2007 påvisade Sveriges Televisions Uppdrag Granskning att allt inte stod rätt till med Saabs försäljning av Jas Gripen till Tjeckien, Ungern och Sydafrika. Den svenska riksåklagaren Christer van der Kwast fann i sin förundersökning att mångmiljonbelopp i form av mutor hade utbetalts, men svårigheter att bevisa att företrädare från Saab uppsåtligen medverkat till utbetalningarna gjorde att åtal aldrig väcktes. Under utredningen gång framkom även att personal från Saab frångått bolagets interna policy om mutor.² Den senaste tidens skandaler indikerar på att korruption förekommer vid internationella affärer trots att Sverige, sedan långt tillbaka, har en lagstiftning som förbjuder transaktioner innehållande otillbörliga moment.³

Den svenska mut- och bestickningslagstiftningen återfinns i Brottsbalken⁴ (BrB). Lagstiftningen har under årens lopp fått kritik för att vara svårbegriplig och krånglig och därför tillsattes i maj år 2009 en kommitté av Regeringen, som fick i uppdrag att utveckla lagreglerna i syfte att göra dem mer lättförståliga och därigenom

¹<http://www.dn.se/nyheter/sverige/statsaklagare-svenskarna-har-en-blaogd-syn-pa-mutor-1.1184410> (hämtad 101201, 14:48).

² http://svt.se/2.101059/1.1597704/jas-utredningarna_laggs_ned (hämtad 101207, 01:00).

<http://www.dn.se/debatt/saab-frangick-egen-policy-mot-mutor-i-jas-affaren-1.561126> (hämtad 101207, 01:05).

³ <http://www.dn.se/debatt/vi-maste-ta-krafttag-mot-den-svenska-korruptionen-1.1195902> (hämtad 101027, 14:50).

⁴ Brottsbalken (1962:700).

även öka lagstiftningens effektivitet.⁵ I juni år 2010 presenterade kommittén sitt förslag i SOU 2010:38, vilken även innehåller en "svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet" som är tänkt att utgöra en del av den privata sektorns självreglering.

Mut- och bestickningslagstiftningens primära fokus är att skydda den enskilde från oriktiga beslut som tas inom den offentliga sektorn.⁶ Konsekvensen av detta blir därigenom att otillbörliga beslut som fattas och transaktioner som genomförs inom den privata sektorn, en sektor som växer, kommer i skymundan. Parallellt med den privata sektorns ökade dominans har även företagens handelsmönster kommit att förändrats och från att varit primärt nationell har handeln övergått till att bli alltmer internationell. Därför är det idag vanligare att en affärskvinna från ett land som rankats högt i organisationen Transparency Internationals korrupsionsindex gör affärer med ett företag hemmahörande i ett land som rankats lågt. Att ett land har en låg ranking kan bero på att landets samhällstyre möjliggör korruption, att medborgarna saknar tillit till den offentliga sektorn och/eller att fattigdomen är hög.⁷ Många av de länder som återfinns i det lägre skiktet tillhör utvecklingsländerna och när ett land som Sverige gör affärer med till exempel Nigeria, kan korrupsionskulturkrocken vara ett faktum.

I en affärsuppställning kan det ur ett korrupsionsrättsligt perspektiv lätt uppstå konflikter avseende vilket handelssedvänja som ska påverka och styra upphandlingen. Ska den innehålla frikostiga representationsmoment eller ska den vara mer avskalad från allt annat än de moment som faktiskt rör affären. För svenska företag kan det te sig orättvist att gå miste om en affär på grund av att företaget följer den svenska, ofta återhållsamma, standarden för representation. På grund av detta, och för att berättiga korruptiva beteende har därför uttryck som "ta seden dit du kommer" använts för att försvara otillbörliga moment i samband med internationell handel. Emellertid är korruption illegaliserad i många av världens länder eftersom den bidrar till att försvaga ett lands ekonomiska och demokratiska system,

⁵ SOU 2010:38, s. 13.

⁶ SOU 1974:37, s. 112.

⁷ Sandgren, *Att bekämpa korruption – ett rättsligt perspektiv*, JT, 2:07/08, s. 285.

samt snedvrider konkurrensen.⁸ Även om korruption kan te sig lättvindigt vid den enskilda transaktionen är det en handling med förödande konsekvenser då den bland annat hindrar världens fattigaste länder att resa sig från fattigdomen.⁹ Det är därför ytterst väsentligt att västvärlden tar sitt ansvar genom att agera förebildsmässigt och göra allt i sin makt för att hindra spridningen av korruption i världen.

1.3 Syfte och problemformulering

Uppsatsens syfte är att beskriva mut- och bestickningslagstiftningen och hur väl denna kan användas för att beivra ett brott som begåtts utomlands av en anställd inom den privata sektorn. Vidare ska uppsatsen beskriva förslaget om Svensk kod om mutor, gåvor och andra förmåner i näringslivet och ta ställning till om koden kan utgöra ett komplement till lagstiftningen för att skapa en korruptionsfri miljö inom den privata sektorn.

För att besvara syftet kommer uppsatsen genomsyras av följande frågeställningar:

- Hur ser mut- och bestickningslagstiftningens utveckling ut?
- Hur väl riktar sig mut- och bestickningslagstiftningen till den privata sektorn?
- Vilket syfte har en svensk kod om mutor, gåvor och andra förmåner?
- Hur beivras ett brott som begåtts utanför Sveriges gränser?

1.4 Disposition

Denna uppsats kommer att belysa svensk mut- och bestickningslagstiftning, svensk kod om gåvor, mutor och andra förmåner i näringslivet samt svensk domsrätt för brott begångna utomlands.

Uppsatsen inleds med ett introducerande kapitel där bland annat syftet, problemformulering, bakgrund och definitioner presenteras. För att läsaren ska tillgodogöra sig uppsatsens innehåll, och för att få en praktisk verklighetsförankring, följer därefter ett kapitel som presenterar korruption i affärsvärlden, olika typer av mutor och förekomsten av mutor i utvecklingsländer. Därefter följer en presentation

⁸ 38 länder har ratificerat OECD Convention Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions. Dokumentet är bindande för de anslutna länderna.

⁹ Sandgren, *Att bekämpa korruption – ett rättsligt perspektiv*, JT, 2:07/08. s. 284.

av den svenska mut- och bestickningslagstiftningens historia som hoppas bidra till läsarens förståelse av lagstiftningens nutida utformning.

De två efterföljande kapitlen beskriver de två främsta rekvisiten som mut- och bestickningslagtexten uppställer; otillbörlighetsbedömningsrekvisitet och tjänstesambandsrekvisitet. För påföljd, vilket det efterföljande kapitlet presenterar, måste dessa båda rekvisit vara uppfyllda. Därefter följer ett kapitel om svensk kod om gåvor, belöning och andra förmåner i näringslivet vilken är skapad i syfte att bli den privata sektorns främsta medel för en korrupsionsfri marknad. Eftersom kodförslaget i skrivande stund är ute på remiss presenteras även ett flertal remissinstansers remissyttranden. Kapitlet avslutas med en presentation av organisationen Institutet Mot Mutor som förväntas bli kodens förvaltare. När samtlig information, som hör till mut- och bestickningslagstiftningen presenterats, övergår uppsatsen till att behandla svensk domsrätt för brott begångna utomlands. Därefter följer en analys som binda samman alla moment och avslutningsvis presenteras en slutsats som ska svara på syfte.

För att leda läsaren framåt innehåller kapitel 2 ett reflekterande stycke. Då sådant stycke inte ansågs nödvändigt i övriga kapitel förekommer mina övriga tankar och reflektioner i analys- och slutsatskapitlet.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen fokuserar på svensk lagstiftning och lämnar utländska regler därhän. Uppsatsen kommer inte heller att utreda eller försöka precisera begreppen korruption, muta eller bestickning eftersom dessa begrepp i sig möjliggör en problematisering stor nog för ytterligare en uppsats. Redan tagna definitioner kommer därför att användas, se stycke 1.8.

Uppsatsen belyser endast mut- och bestickningslagstiftningen i Brottsbalken vilket innebär att regler som återfinns i Marknadsföringslagen utelämnas. Inte heller kommer någon utredning av trolöshet mot huvudman att göras.

Eftersom det inom straffrätten inte finns något principalansvar kommer denna uppsats inte att fokusera på huruvida arbetsgivaren har någon form av ansvar för en anställd som tar emot eller utger muta.¹⁰

Läsaren kan reagera på att uppsatsen presenterar information som relaterar till den statliga sektorn vilket inte ligger i uppsatsens syfte. Detta beror på mut- och bestickningslagstiftningens nära samspel mellan statlig och privat sektor. Det har således varit oundvikligt att utesluta all statlig information. Den information som presenteras har valts för att underlätta läsarens förståelse av de privaträttsliga reglerna.

1.6 Metod och källhantering

För att genomföra denna uppsats och för att uppfylla syftet har en traditionell juridisk metod använts, det vill säga studie av lag, förarbeten, praxis och doktrin.

Underlag till uppsatsen har till stor del inhämtats genom studie av förarbeten. Främst har prop. 75/76:176, som skrevs i samband med att mut- och bestickningslagstiftningen utvidgades till att omfatta alla anställda och inte enbart personer inom den offentliga sektorn, använts. Till propositionen hör även SOU 1974:37. Vidare har den aktuella SOU 2010:38 använts då det är det senaste officiella trycket som berör mut- och bestickningslagstiftning. En stor del av innehållet i SOU 1974:37 återkommer i SOU 2010:38. Dock är SOU 2010:38 mer internationell i sin framställning vilket gjort den särskilt värdefull för denna uppsats. Vidare innehåller SOU 2010:38 Svensk kod om gåvor, mutor och andra förmåner i näringslivet.

Doktrin inom det svenska mut- och bestickningsområdet är relativt begränsad. Doktrin bygger till stor del på de statliga officiella utredningarna och propositionerna men inkluderar även kommentarer och vidare analyser av trycken. Flertalet av författarna till böckerna är verksamma vid Institutet Mot Mutor som är Sveriges största fristående organisation mot korruption. Vissa av författarna har även varit med och skrivit de statliga utredningar vilka denna uppsats baserats på.

¹⁰ Wennberg, Juridisk tidskrift, *Är kriminalisering en relevant metod för den kommersiella rättens efterlevand?*, s. 599 f.

Som underlag för uppsatsen har även debattartiklar, tryckta i Juridiskt Tidsskrift, och andra artiklar publicerade på Internet använts. Eftersom korruptionsdebatten under hösten varit synnerligen aktuell har flera intressanta diskussionsinlägg publicerats på bland annat de stora dagstidningarnas webbplatser. Flertalet av dessa inlägg har varit skrivna av ovan angivna författare vilket ökat artiklarnas värde som källa.

Litteraturen på för domsrättskapitlet har främst bestått av ämnesintroducerande böcker och statliga offentliga utredningar.

1.7 Käll- och uppsatskritik

Då uppsatsens område, både vad gäller mut- och korruptionslagstiftningen samt den straffrättsliga aspekten, för mig är nya juridiska områden finns risken att uppsatsen saknar ett visst djup som troligen skulle uppkommit om områdena sedan tidigare varit kända. Avsaknad av förkunskap har lett till att mycket tid har fått läggas på inläsning, inläring och förståelse för ämnesområdena. Att jag för min uppsats intresserat mig för och valt två okända ämnesområden motiverar jag med att korruptionen är ett mångfacetterat område som måste angripas från olika håll. Att som affärsjurist har förståelse för mut- och bestickningslagstiftningens socioekonomiska och straffrättsliga frågor och en beteendevetare har förståelse för juristens mut- och bestickningsperspektiv är därför avgörande för en framgångsrik kamp mot korruption.

Informationen i uppsatsen har till stor del baserats på statliga tryck som får anses utgöra tillförlitliga källor. Mer kritisk kan läsaren ställa sig till den information jag insamlat genom informella samtal med personer som varit aktiva i länder där korruptionen är framträdande. Denna information är dock av mer informativ karaktär och ligger på intet sätt till grund för avgörande analyser. Informationen ska mer ses som praktiska exempel från verkligheten.

1.8 Definitioner

Korruption – Att direkt eller indirekt begära, erbjuda, ge eller ta emot en muta eller någon annan form av otillbörlig fördel eller förespegling av fördel som snedvrider utförandet av en plikt eller handlade som krävs av den som tagit emot mutan, den

otillbörliga fördelen eller förespeglning därom.”¹¹ I uppsatsen används korrupktion även som ett samlingsnamn för muta och bestickning.

Förmån/Otillbörlig förmån (muta) - En förmån är en gåva, belöning eller annan form av ersättning där en person, utan eller med begränsat krav på motprestation, lovar eller fullgör något av värde för en annan person. Förmånen kan utgöras av både materiella och immateriella ersättningar. Förmånen är att betrakta som otillbörlig om den ur ett allmänt perspektiv är att ses som oönskad eller illojal mot mottagarens arbets- eller uppdragsgivare eller annan.¹²

Offentlig sektor - Sektor med offentligrättsliga subjekt som utövar offentlig verksamhet såsom regering, riksdag, myndighet, domstol, kommun, kommunstyrelse, landsting och kommunala nämnder.¹³

Privat sektor - Sektor med privaträttsliga subjekt såsom enskild firma och aktiebolag som ägs av privat kapital och drivs i vinstsyfte.¹⁴

Bestickare – Person som tillhandahåller och ger förmånen.¹⁵

Mutmottagare – Person som tar emot muta.¹⁶

¹¹ KOM [2003], s. 6.

¹² SOU 2010:38, s. 31.

¹³ SOU 2010:38, s. 31

¹⁴ Går även under namnet enskild sektor.

¹⁵ Cars, *Korruption*, s. 9.

¹⁶ Cars, *Korruption*, s. 8.

2 Korruption i affärsvärlden

2.1 Inledning

Att få företag att delge sina erfarenheter kring mutor och bestickning är inte det lättaste. Företag hänvisar till sina riktlinjer som bestämt tar avstånd från korrupta förfaringsätt.¹⁷ Vid informella samtal med anställda framkommer dock att nolltoleransen inte alltid tillämpas. Historier om processer som rullar på smidigare om en tjänsteman får en whiskeyflaska och upphandlingar som genomförts efter påkostad uppvaktning är vanligt förekommande.¹⁸

2.2 Olika typer av mutor

Mutor förekommer i olika skepnader och kan utifrån sitt syfte kategoriseras i olika kategorier. Det finns enligt Kjellberg fyra olika syften med mutor:

1. Muta som syftar till att befria bestickaren ut ur en situation. Typfallet är en bilförare som försöker muta sig från en fortkörningsbot. Konsekvensen blir dubbel normöverträdelse då föraren dels gör sig skyldig till fortkörning och dels till mutbrott. Mutor av detta slag uppdagas främst när myndighetspersonal, såsom polis, anmäler händelsen. Det uppstår då en ”ord mot ord” situation där bestickarens trovärdighet ofta anses lägre än polisens.¹⁹
2. Muta där en person försöker muta sig till något. Det kan röra sig om ett körkort, intyg eller uppdrag. För bestickaren kan mutan vara en engångsföreteelse medan mutmottagaren kan ha satt i system att kontinuerligt ta emot mutor. Mutmottagaren kan exempelvis utgöras av en person på migrationsverket som säljer svenskt medborgarskap eller en sjöfartsinspektör som utger skepparexamina utan att en student behöver genomgå kunskapsprov mot en viss betalning.²⁰
3. Muta som syftar till att ett företag eller en person ska undgå kontroll och sanktioner från myndighet. Företaget/personer försöker således köpa sig fri från risken att granskas och mutmottagaren kan i detta fall vara en advokat, revisor eller

¹⁷ Se även <http://www.dn.se/debatt/saab-frangick-egen-policy-mot-mutor-i-jas-affaren-1.561126> (hämtad 101207, 10:49)

¹⁸ Samtal med Dreveborn, Pettersson och Berg.

¹⁹ K. Jakobsson, *Mutor och Moral*, s. 16-17.

²⁰ K. Jakobsson, *Mutor och Moral*, s. 17.

en polis. Denna typ av mutor är vanligast i samband med organiserad brottslighet.

4. Muta som syftar, såsom i fall två, till att en person försöker muta sig till något. Skillnaden i detta fall är avsikten att systematiskt berika sig för att på sikt kunna uppnå en god relation vilket kan ha avgörande betydelse för framtida avtalsslut. Poängteras ska dock att det vid gåvotillfället/ena inte alltid finns en uttalad motprestation även om det kan finnas en antydning i periferin. De förmåner och gåvor som inryms under denna kategori är mutor som är vanliga förekommande inom en ”socialt etablerad gåvoetikett” men som ändå ses som otillbörliga. I samband med ekonomisk brottslighet är det denna typ av muta som är den vanligaste förekommande.²¹

2.3 Korruption i utvecklingsländerna

Att korruption har stor utbredning i utvecklingsländerna framkommer bland annat av Transparency Internationals Corruption Perception Index.²² Korruptionen ansågs från början bero på politisk och ekonomisk omogenhet och skulle således försvinna genom samhällsutveckling. Den kvarstår dock och inga tecken påvisar att den är på väg att försvinna. Korruption är ett utbrett, djupt rotat och permanent problem och påtalas ofta som det främsta hotet mot ekonomisk och politisk stabilitet i utvecklingsländer. Internationella organisationer som FN och Världsbanken arbetar kontinuerlig mot korruption i utvecklingsländerna. Deras arbete har uppmärksammats både på det internationella och nationella planet vilket har skapat mindre tolerans för dess existens. I en del länder har problemen med utbredd korruption även framkallat demonstrationer och revolutioner mot de styrande regimerna.²³

Trots att inställningen till korruption varierar från land till land är den generella åsikten att korruptionen inverkar så negativt på den ekonomiska tillväxten och den politiska stabiliteten att den måste motarbetas. I en del utvecklingsländer är korruptionen emellertid så historiskt förankrad och djupt rotad i de sociala mönst-

²¹ K. Jakobsson, *Mutor och Moral*, s. 17.

²² Thelander, *Mutor i det goda tjänst*, s. 19.

²³ Thelander, *Mutor i det goda tjänst*, s. 22-23.

ren att den är svår att komma åt. Lojalitet gentemot släkt och vänner anses viktigare än lojalitet gentemot samhället och staten. På så vis rättfärdigas en offentlig tjänstemans mutbarhet eftersom det gynnar honom och/eller hans närståendes behov. Rättfärdigandet har även sin grund i att den statliga inkomsten är så låg att den inte lämnar något annat val än för tjänstemannen än att dryga ut sin lön med medel från tredje part.²⁴

Det är inte alltid som korruptionen sker mellan två inhemska parter. Genom den ökade globaliseringen har utländska inslag på de nationella marknaderna ökat, vilket kan förvärra korruptionens utbredning när utländska företag "tar seden dit de kommer" och anpassar sig till de rådande sociala mönstren. Därigenom bidrar företagen till att föda ett system som har förödande konsekvenser för länders ekonomiska och politiska tillväxt. Diskussion förs bland annat av Cars huruvida det är meningsfullt för ett enskilt land att ta upp kampen mot korruption och agera "världssamvete" genom att bestraffa korruptionsbrott begångna av landets medborgare utomlands. Cars menar att det för ett litet land som Sverige inte leder någon vart utan endast försvårar för ett svenskt företag att hävda sig i den internationella konkurrensen.²⁵

2.4 Reflektion

Personer som varit verksamma i länder med hög korruption beskriver mutan som ett smörjmedel för att få en process att gå fortare. Så som nämnts under stycke 2.2 är varken mutan eller det som önskas uppnås med mutan statisk till sin karaktär utan förändras utifrån givarens och mottagarens önskemål. Inom den privata sfären är det främst mutkategori två och fyra som förekommer. Det kan röra sig om att handläggningstiden för ett ärende förkortas, att ett tillstånd för en viss verksamhet beviljas eller representationsmoment som ligger i "gråzonen" för vad som utgör en muta eller en tillbörlig förmån. Främst är det kategori fyra som är av intresse eftersom detta kan handla om förmåner som först har en attitydpåverkan som senare leder till en beteendepåverkan. Genom gåvor, middagsbjudningar eller resor uppstår en form av beroendeförhållande som indirekt påverkar parternas

²⁴ Cars, *Korruption*, s. 28.

²⁵ Cars, *Korruption*, s. 28.

objektivitet. Om detta är ett sätt att göra affärer kommer inte vidare diskuteras men handlingsmönster som snedvrider konkurrensen och föder odemokratiska system befinner sig långt ifrån den etik som förespråkas av det svenska samhället och det svenska landets lagar.

Att korrruptionen är mer djupt rotad i utvecklingsländerna än i västvärlden beror bland annat på ländernas historia, utveckling och politiska styre. Sverige har, i jämförelse med dessa länder, historiskt sett varit mer stabilt och genomsyrats av en öppen offentlig sektor vars främsta uppgift har varit att tjäna folket. Den offentliga sektorn har gett sina anställda de förutsättningar som krävs för att få dem att verka i enlighet med lag. På så vis har den offentliga sektorn lagt grunden till ett samhälle som idag, relativt sett, har en låg korrptionsnivå. För att kampen mot korrruption ska bli effektiv måste ansträngningar dock göras från flera håll och en lagstiftning som i praktiken inte efterföljs tjänar inget till. Jag anammar därför inte Cars argument att det är meningslöst för ett svenskt företag att motverka korrruption, även om jag har full förståelse för att Cars i sin argumentation faller tillbaka på företagsekonomiska aspekter. Inget företag utan leveranser, inga leveranser utan företag. Om då en muta kan skapa en leverans, rättfärdigar det mutan? Det går inte i kampen mot korrruption att se till den enskilda transaktionen - korrruption berör istället de större frågorna. Det viktiga är inte om företaget vann upphandlingen utan huruvida upphandlingen snedvred konkurrensen. En snedvriden konkurrens drabbar samhället och kan resultera i att pengarna som skulle kommit den nya skolbyggnaden till gagn istället hamnade i en tjänstemans ficka. För att utvecklingsländer ska kunna få bukt med korrruptionen måste västländer, och speciellt Sverige som vill vara ett föregångsland, ta sitt ansvar och dra sitt strå till stacken. När svenska företag åker utomlands och gör affärer med företag i utvecklingsländer är det viktigt att de agerar som goda ambassadörer och representanter av det svenska systemet. Ett system som i grund och botten är ett resultat av vår lagstiftning.

3 Korruptionslagstiftningens historik och syfte

3.1 Inledning

Dagens mut- och bestickningslagstiftning är ett resultat av en lagstiftning som präglat det svenska samhället sedan medeltiden. Lagstiftning har utvecklat ett ramverk för vad som är att anses som tillbörlig respektive otillbörlig påverkan inom både den privata och statliga sektorn.

3.2 Historik

Den svenska mut- och bestickningslagstiftningen går långt tillbaka i tiden. Redan på medeltiden fanns straffansvar för domare och länsmän som tog emot mutor. I mer modern tid, i 1734 års lag, gällde mutansvaret endast domare och landshövdingar men år 1864 utvidgades mutlagstiftningen till att omfatta alla ämbetsmän, det vill säga personer som innehade en högre befattningstjänst. Ursprungligen var det enbart tagandet av muta som var straffbart men år 1919 kom även givande av muta, bestickning, att kriminaliseras.²⁶ År 1976 när det så kallade ämbetsansvaret avskaffades kom mutansvaret att gälla alla offentlig anställda och inte bara personer med tyngre poster.²⁷

Under 1978 års lagstiftningsreform skärptes reglerna och alla arbetstagare och flera uppdragstagare inom den privata sektorn kom att omfattas. Denna reform berodde på att de statliga och privata arbetsuppgifterna förändrades och för att kvarhålla mut- och bestickningslagstiftningens effektivitet var det viktigt att lagstiftaren höll sig à jour med samhällsutvecklingen. Anledningen till lagstiftarens tidigare uppdelning av de båda sektorerna, och den därtill hårdare regleringen för den offentliga sektorn, berodde på att denna sektor ansågs arbeta i det allmännas tjänst och av de allmännas medel.²⁸

Innan den privata sektorn inkluderades i mut- och bestickningslagstiftningen tillämpades lag (1931:152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens (IKL) på korruptionsliknande transaktioner inom den privata sektorn. Lagen riktade sig till

²⁶ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 18.

²⁷ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 19.

²⁸ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 19.

anställda inom näringsverksamhet och mut- och bestickningsbrott kunde aktualiseras vid utförande av arbete, inköp av varor och/eller tagande av försäkring för arbetsgivarens räkning. Således var det endast anställda inom den privata sektorn med denna typ av arbetsuppgifter som löd under mut- och bestickningsansvaret. Vidare skiljde sig mut- och bestickningsansvaret åt mellan BrB och IKL då mutan, för straffansvar enligt IKL, tvunget skulle varit avsedd för att den bestuckne i sin anställning skulle agera på ett försumligt sätt och på så vis åsidosätta uppgifter som låg inom dennes tjänstebeskrivning. Det skulle alltså finnas ett samband mellan mutan och den pliktstridiga handlingen. Straffansvar enligt BrB inträdde däremot direkt när en muta avsåg mutmottagarens tjänsteutövning.²⁹

Att den privata sektorn blev aktuell för mut- och bestickningslagstiftningen berodde på samhällets utveckling och att den offentliga sektorns arbetsuppgifter började frångå den traditionella myndighetsutövningen. Den offentliga sektorn skulle fortfarande ha mut- och bestickningslagstiftningens huvudsakliga fokus men den privata sektorn skulle inte vara fri från ansvar. De privata och statliga verksamhetsuppgifterna började bli allt mer likartade vilket motiverade en gemensam reglering av mut- och bestickningsansvaret.³⁰ Den gemensamma regleringen var ett sätt för lagstiftaren att betona den privata sektorns ökade ansvar mot samhället och den enskilde. Om tjänster och varor inom den privata sektorn försämrades eller fördyrades ansågs detta angripa ett allmänt konsumentintresse³¹ vilket lagstiftaren betraktade som värt att skydda.³²

3.3 Lagstiftningens rättspolitiska syfte

Mut- och bestickningslagstiftningen har tillkommit för att skydda värden och främja ett agerande som styrande politiker anser grundläggande för att ett samhälle ska fungera ändamålsenligt.³³ För att utreda vad som är ett brott enligt svensk lag fås svar genom att bland annat se till straffbudets skyddsintresse eller skyddsobjekt

²⁹ Prop. 1975/76:176, s. 30.

³⁰ Prop. 1975/76:176, s. 30.

³¹ Ett intresse som berör ett stort antal konsumenter.

³² Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 19.

³³ SOU 2002:98, s. 41.

som värdet benämns.³⁴ Mut- och bestickningsreglernas skyddsobjekt är bland annat att skydda huvudmannen, så som arbetsgivare eller uppdragsgivare, mot illojalt uppträdande från arbets- och uppdragstagaren.³⁵ Med hjälp av straffsanktioner vill lagstiftaren därför att arbets- eller uppdragstagare i sin tjänsteövning ska agera lojalt gentemot arbetsgivaren och fatta de beslut som bäst gynnar denne. Skulle arbets- eller uppdragstagare acceptera otillbörliga förmåner finns det risk att det lojala förhållandet mellan arbetsgivaren och arbets- eller uppdragstagaren snedvrids till nackdel för arbetsgivaren.³⁶

Om huvudmannen tillhör den offentliga sektorn arbetar den anställde i alla medborgares intresse och ska, i enlighet med 1:9 Regeringsformen (RF) agera sakligt och opartiskt.³⁷ Den offentliga sektorn har genom lag fått befogenhet att genomföra beslut om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinpåföljd eller annat jämförbart förhållande för den enskildes räkning.³⁸ För en rättsstat med ett väl fungerande demokratiskt system är det därför väldigt viktigt att anställda inom den offentliga sektorn inte påverkas av förmåner utan att beslut tas på korrekt och saklig grund.³⁹

Om huvudmannen däremot tillhör den privata sektorn finns inte samma allmänna intresse av att beslut ska tas under korrekta och sakliga former eftersom mut- och bestickningstransaktioner inte omfattar missbruk av allmänna medel.⁴⁰ Vidare följer det av grundläggande civilrättsliga principer om avtalsfrihet att det står företag fritt att bestämma hur dess medel ska spenderas.⁴¹ Emellertid får företag ofta påtryckningar från intressenterna, så som aktieägare och allmänhet, att företaget ska

³⁴ Thornstedt, *Legalitet och teleologisk metod i straffrätten*, s. 355.

³⁵ SOU 2002:98, s. 41.

³⁶ SOU 1974:37, s. 86.

³⁷ SOU 1974:37, s. 87.

³⁸ SOU 1983:39, s. 45.

³⁹ SOU 1974:37, s. 87.

⁴⁰ Leijonhufvud, *Korruption – ett svenskt problem?*, JT, 4:96/97, s. 962.

⁴¹ SOU 2010:38, s. 29.

styras så effektivt och generera så hög avkastning som möjligt i enlighet med lag.⁴² Om beslut inte tas på tillbörliga grunder snedvrids konkurrensen och transaktionskostnader tenderar att öka vilket leder till ökade kostnader för hela samhället och skadar samhällsekonomiska intressen.⁴³ Konkurrens har positiv inverkan på marknaden eftersom det stimulerar aktörerna och skapar ekonomiska fördelar för konsumenten. Inom den privata sektorn är det därför inte bara huvudmannen som skadas om beslut som tas på otillbörliga grunder utan även företagets konkurrenter och i slutändan konsumenterna.⁴⁴

Hur väl det kommer sig att föra samman två skilda sektorer i en och samma brottskonstruktion är en fråga som varit debatterad av bland annat Wennberg. Mut- och korruptionslagstiftningen syftar till att skydda huvudmannen från illojalt agerande från anställd, att skydda det allmänna från att den offentliga sektorn missbrukar dess medel/förtroende och att skydda det allmänna från att den privata sektorn snedvrider konkurrensen vilket inverkar negativt på samhällsekonomin. Brottskonstruktionen önskar således tillgodose ett brett spektra av intressen.⁴⁵

⁴² Carroll, *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*, *Business Horizons*, s. 225-235.

⁴³ Prop. 1975/76:176, s. 18 och 37.

⁴⁴ SOU 1974:37 s. 116.

⁴⁵ Wennberg, Varför är korruptionsbrotten – mutbrott och bestickning – så svårtillämpade?, JT, 2:08/09, s. 486.

3.4 Aktuell lagstiftning

Mut- och bestickningslagstiftningen återfinns i BrB.⁴⁶ Nedan anges det mest centrala innehållet i de aktuella paragraferna. Fullständig lydelse återfinns i bilaga I.

17 kap. 7 §

”Den som till arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § lämnar, utlovar eller erbjuder, för denne själv eller för annan, muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen, döms för bestickning till böter eller fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år”

17 kap. 17 §

”I vissa fall av bestickning får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren till den som utsatts för bestickning eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detta gäller om bestickningen skett i förhållande till någon som inte är arbetstagare hos staten eller kommun...”

20 kap. 2 §

”Arbetstagare som, för sig själv eller för annan, tar emot, låter sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, döms för mutbrott till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om arbetstagaren begått gärningen innan han erhöll anställningen eller efter det han slutat densamma. Är brottet grovt, döms till fängelse i högst sex år. Vad som sägs i första stycket om arbetstagare skall också tillämpas på ledamot i styrelse, verk, nämnd...”

⁴⁶ Se 17:7, 17:17, 20: 2 och 20:5 BrB.

20 kap. 5 §

”... har mutbrott begåtts av någon som inte omfattas av första stycket eller av 2 § andra stycket 6, får åklagare endast väcka åtal om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivare eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt”

En fullbordad mut- och bestickningstransaktion involverar två aktörer vars brott rubriceras på olika sätt. Den som ger, bestickaren, gör sig skyldig till bestickning och den som tar emot, mutmottagaren, gör sig skyldig till mutbrott.⁴⁷ Reglerna i 17 kap tar sikte på muttransaktionen och reglerna i 20 kap tar sikte på bestickningstransaktionen. Eftersom det i lagtexten inte framkommer vad som utgör en muta eller bestickning måste domstolen i varje enskilt fall göra en otillbörlighetsbedömning och även en tjänstebedömning för att undersöka om det föreligger ett samband mellan förmånen och mutmottagarens tjänsteutövning.⁴⁸ I efterföljande kapitel, kapitel 4 och 5, görs en förklaring av otillbörlighetsbedömningen och tjänstebedömningen då förståelse för dessa bedömningsgrunder är en förutsättning för förståelse för beivring av mut- och bestickningsbrott.

⁴⁷ Thelander, *Mutor i det goda tjänst?*, s. 30.

⁴⁸ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 51.

4 Otillbörlighetsbedömning

4.1 Inledning

För att en förmån ska klassificeras som muta måste den vara otillbörlig. Av 17 kap. 7 § BrB och 20 kap. 2 § BrB framgår att den som utger eller tar emot muta eller annan otillbörlig belöning, riskerar böter eller fängelse i högst två år. Av lagens ordalydelse framgår dock inte vad som är att anses som en otillbörlig belöning och tyvärr finns inte heller någon entydig och klar definition.⁴⁹ Den uteblivna definitionen är ett medvetet val från lagstiftarens sida eftersom lagstiftningen nuvarande formulering varken utelämnar eller exkluderar någon förmån som egentligen är, eller kan komma att ses, som otillbörlig.⁵⁰ Dock försvårar det för den enskilde att utifrån ordlydelsen förstå vad som är en tillbörlig respektive otillbörlig förmån.⁵¹ För att avgöra om en förmån är otillbörlig gör domstolen en otillbörlighetsbedömning vilket innebär en undersökning av olika faktorer som har samband med förmånen.

4.2 Generella bedömningsgrunder

Då det inte finns någon entydig och klar definition av vad som anses utgöra en otillbörlig förmån inhämtar domstolen i sin bedömning vägledning från förarbeten och praxis. Förarbetena menar att varje transaktion som på ett objektivt sätt kan påverka en funktionärs tjänsteutövning är otillbörlig.⁵² Den otillbörliga förmånen kan bestå av rabatter, penninggåvor, upplåtelse av nyttjanderätt, varukrediter, provision, lån eller borgensåtagande. Förmån kan även vara av immateriell karaktär, exempelvis betyg, förord eller liknande och det förekommer även ”dolda förmåner” så som arbetstjänster eller utebliven eller starkt nedsatt debitering utan skälig orsak.⁵³

⁴⁹ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 51.

⁵⁰ Prop. 1975/76, s. 36.

⁵¹ SOU 2010:38, s. 63.

⁵² Prop. 1975/76:176, s. 36.

⁵³ SOU 2010:38, s. 61 och SOU 1974:37, s.141.

Vid otillbörlighetsbedömningen ska utgångspunkten vara att skydda det tilltänkta skyddsobjektet där bedömningen ska utgå från en samlad bedömning av samtliga relevanta omständigheter för det enskilda fallet.⁵⁴ Ett flertal faktorer, så som inom vilken bransch transaktionen har förekommit, vilka sedvänjor som där brukas och huruvida transaktionen har ägt rum inom privat eller offentlig sektor har en avgörande betydelse för utfallet.⁵⁵

Otillbörlighetsbedömningen ställer skilda krav på anställda inom offentlig och privat sektor, vilket är ett resultat av på lagstiftningens olika skyddsintressen. En kategorisering av anställda resulterar i tre olika personkategorier; tjänsteman som ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskild, tjänsteman som har andra uppgifter samt anställd inom privat sektor. Om dessa tre kategorier vore inbjudna till samma event kan otillbörlighetsbedömningen alltså komma att variera beroende på vilken part det är som granskas. Strängast bedömning har personen som ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskild. Finns det en möjlighet till påverkan kan tjänsteman i det fallet bli åtalad för mutbrott. För den andra kategorin av tjänstemän, vilken omfattar offentliga funktionärer med kontakt inom den privata sektorn och näringslivet är otillbörlighetsbedömningen mer komplex. För dessa personer är varje transaktion otillbörlig som "objektivet sett är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning". Här ställs alltså krav på att transaktionen är ägnad att påverka personens beteende i tjänsten. Minst krav för otillbörlighetsbedömningen har den anställda inom den privata sektorn eftersom otillbörligheten ska ses i ljuset av de sedvänjor och praxis som råder inom branschen.⁵⁶ Det har nämligen ansetts meningslöst att straffbelägga företeelser som inom näringslivet är att ses som naturliga sätt att umgås på. Detta har lett till den privata sektorns minskade otillbörlighetskrav.⁵⁷

⁵⁴ SOU 1974:74 s.143.

⁵⁵ SOU 2010:38, s. 63.

⁵⁶ Wennberg, "Varför är korruptionsbrotten – mutbrott och bestickning – så svårtillämpade?" JT, 2: 08/09, s. 488.

⁵⁷ JuU 1976/77:17, s. 9.

4.3 Ekonomiskt värde

En förmåns ekonomiska värde kan ha betydelse i otillbörlighetsbedömningen. En förmån med obetydligt ekonomiskt värde anses ha mindre påverkan än en förmån med högt ekonomiskt värde. Det kan dock vara så att en förmån med lågt ekonomiskt värde ha ett högt affektionsvärde för mutmottagaren i fråga vilket gör det svårt att sätta en precis prislapp på vilket värde som kan definieras som tillbörligt.⁵⁸ Det är mer vanligt förekommande inom privat jämfört med offentlig sektor att förmånerna har ett högre ekonomiskt värde.⁵⁹ Vid dyrare förmån/gåva förespråkas dock att det finns ett djupare vänskapsband mellan givare och mottagare. Skulle förmånen vara i gråzonen mellan tillbörlig eller otillbörlig undersöks gåvans syfte. Syftet vid sedvanlig artighetsgest såsom uppvaktning vid högtidsdag, sjukdom eller representation är ses som legitimt.⁶⁰

Ett pristak för representationskostnader hade gjort det enklare för den enskilde att ta ställning till förmånens tillbörlighet. Eftersom mutorna framträder i olika skepnader är detta inte möjligt men viss vägledning kan ändå fås av Skatteverkets rekommendationer angående avdragsgilla representationskostnader. Poängteras bör dock, att syftet med Skatteverkets anvisningar helt skiljer sig från syftet med de straffrättsliga reglerna. Därför kan inte Skatteverkets anvisningar direkt appliceras och användas som måttstock för vad som är att anses som tillbörlig/otillbörlig förmån.⁶¹

4.4 Huvudmannens kännedom

Att förmånen eller erbjudandet om förmånen har skett öppet eller om huvudmannen, mottagarens eller mutgivarens chef haft kännedom och samtyckt till transaktionen kan även ha avgörande betydelse för otillbörlighetsbedömningen.⁶² Det är dock beroende på vilken sektor huvudmannen tillhör då det inom den offentliga sektorn inte finns någon huvudman som genom samtycke kan göra en infekterad

⁵⁸ Prop. 1975/76:176, s. 36.

⁵⁹ Prop. 1975/76:176, s. 37.

⁶⁰ Prop. 1975/76:176, s. 37.

⁶¹ Prop. 1975/76:176, s. 37.

⁶² SOU 2010:38, s. 64.

transaktion rättsenlig. Offentlig sektor drivs i medborgarnas intresse och det är således upp till domaren att avgöra vad som är tillåtet respektive otillåtet. Statliga myndigheter är skyldiga att polisanmäla en suspekt transaktion och därefter är det upp till åklagare att avgöra om åtal ska väckas eller inte. Inom den privata sektorn är fallet tämligen annorlunda eftersom denna sektors skyddsintresse inte rör det allmännas medel. Det är upp till huvudmannen att avgöra vilken skada företaget drabbas av om dess anställda begår korruptionsbrott. Huvudmannens resonemang är därför avgörande för om saken ska gå vidare. Dock har lagstiftningen uppställt en möjlighet för åklagaren att väcka åtal även om det är påkallat från allmän synpunkt. Innebörden av "påkallat från allmän synpunkt" är att en bestickare kan ha satt i system att besticka en del eller en hel bransch utan att någon av huvudmännen reagerar. Tips kan inkomma från en konkurrent som polisanmäler förfarandet och åklagaren väcker därefter åtal med motivering påkallat från allmän synpunkt.⁶³

⁶³ Cars, Korruption, s. 26-27.

5 Tjänstesambandet

5.1 Inledning

För att en förmån ska klassificeras som otillbörlig krävs inte bara att otillbörlighetsbedömningen är uppfylld, utan lagen uppställer ytterligare krav på att mutan eller den otillbörliga belöningen ska ha utlovats för tjänsteutövningen. Ordet "tjänsteutövning" återfinns både i 17 kap. 7 § BrB och 20 kap. 2 § BrB. Nedan görs en presentation av de förutsättningar som måste uppfyllas för att tjänstesambandet kan anses föreligga.

5.2 Anställnings- eller uppdragsförhållande

För att mut- och bestickningsreglerna ska bli tillämpliga måste det först och främst föreligga ett anställnings- eller uppdragsförhållande mellan huvudmannen och den anställde eller uppdragstagaren. I 20 kap. 2 § anges att de personer som kan göra sig skyldiga till mutbrott är arbetstagare⁶⁴ och nio olika typer av uppdragstagare. För bestickning anges, i 17 kap. 7 § att ansvaret omfattar inte bara arbetstagare utan även de personer med uppdrag som anges i 20 kap. 2 §. Genom denna korshänvisning vävs kretsen av personer som kan bli åtalade för korrupsionsbrott samman.⁶⁵

Det krävs att anställningsförhållandet ska vara grundat på frivilligt åtagande och det görs ingen skillnad på om arbetstagaren innehar en offentlig eller privat anställning, om arbetstagaren arbetar hel- eller deltid eller om anställningen är tillsvidare eller ett vikariat. Det har heller ingen betydelse om arbetsgivaren är en fysik eller juridisk person. Är den anställde anställd av en stiftelse, enskild firma eller en ideell förening omfattas personen fortfarande av mut- och bestickningslagstiftningen. Inte heller är mutansvaret begränsat till svenska förhållanden. Om en utländsk arbetstagare tar emot en muta utanför det svenska territoriet är detta fortfarande ett brott enligt svenska regler. Att det kan saknas grund för åtal på

⁶⁴ De personer som inryms i arbetstagarbegreppet är samma personer som civilrättsligt avses med termen arbetstagare.⁶⁴

⁶⁵ SOU 2010:38, s. 58.

grund av extraterritoriell anknytning är annan fråga som tas upp under kapitel 8 i uppsatsen.⁶⁶

I 20 kap 2 § andra stycket finns tillägg till vilka uppdragstagare och offentliga funktionärer som omfattas av lagstiftningen. I första punkten anges ledamot av styrelse, verk, nämnd, kommitté eller annan sådan myndighet som hör till staten eller kommun, landsting eller kommunalförbund.⁶⁷ Punkt två anger att den som har ett uppdrag reglerat i författning såsom nämndeman, skiljeman, boutredningsman eller en konkursförvaltare även de är underkastade mut- och bestickningslagstiftning. Punkt tre reglerar det fall en person fullgör lagstadgad tjänsteplikt såsom värnplikt och civilplikt.⁶⁸ Punkt fyra inkluderar person som på annat sätt än genom anställning eller uppdrag nämnda i punkt 1-3 utövar myndighet.⁶⁹ Punkt fem beskriver ytterligare en grupp som fått en förtroendeställning som innebär att för någon annan a) sköta en rättslig eller ekonomisk angelägenhet, b) genomföra en vetenskaplig eller motsvarande utredning, c) självständigt sköta en kvalificerad tekniskt uppgifter eller d) övervaka utförandet av en sådan uppgift som anges i a, b eller c. Vad som konstituerar mutansvaret är det faktiskt myndighetsutövandet⁷⁰ som personen i fråga utövar.

5.3 Innebörd av lämna/ta emot, utlova/låta åt sig utlova och erbjuda/begära

När anställnings- eller uppdragsförhållandet är bestämt måste det fastställas att personen har lämnat/tagit emot, utlovat/låtit åt sig utlova eller erbjudit/begärt en otillbörlig belöning för tjänsteutövning.

Trots att det krävs två personer för en fullbordad gärning är det inte självklart att bägge parter blir åtalade. För att mottagaren ska undgå misstanke om brott krävs

⁶⁶ SOU 2010:38, s. 58.

⁶⁷ Det kan röra sig om riksdagsledamot eller ledamot i hyresnämnd.

⁶⁸ Med lagstadgad tjänsteplikt avses skyldigheten att enligt lag utföra viss tjänst åt det allmänna, tex värnplikt och civilplikt enligt lagen 1984:1809 om totalförsvarsplikt.

⁶⁹ Till exempel dispaschör som gör haveriutredning efter incidenter till sjös eller en ordningsvakt som enligt lag omhändertar någon.

⁷⁰ För vidare beskrivning av myndighetsutövning se förvaltningslagen (1986:223).

att mottagaren omedelbart returnerar förmånen eller på annat sätt aviserar att denne inte tänker behålla den. För att förmånen ska ses som "överlåten" krävs inte att gåvan rent fysiskt överlämnats till mottagaren utan det räcker att förmånen, med givarens eller mottagarens kännedom, har kommit mottagaren till handa genom att vara på arbetsplatsen eller i bostaden.⁷¹ Den vida omfattningen gör att åklagarens bevisbörda minskar eftersom det inte endast är tillfällen där en muta faktiskt har mottagits som faller under lagen.

Innebörden av att en förmån utlovas är att givaren lovar att i framtiden utge en viss förmån, till exempel rabatt i en persons butik om en polis inte rapporterar exempelvis en fortkörning. Om polisen avböjer muterbjudande och alltså utger böter trots rabatterbjudandet kan givaren fortfarande bli åtalad medans polisen, som agerat i enlighet med lag, bli utan skuld.⁷²

Innebörden av att låta åt sig utlova innebär att givaren och mottagaren avtalar om att en otillbörlig belöning i framtiden ska utgå. I exemplet ovan med polisen kan till exempel polisen gå med på att inte rapportera fortkörningen mot löftet om rabatten i butiken. Polisen kan således bli skyldig för mutbrott även om att denne väljer att aldrig utnyttja rabatten.⁷³

Innebörden av att erbjuda eller begära en muta är att erbjudandet om den otillåtna förmånen har lämnats på ett klart och tydligt sätt och varit allvarligt menat.⁷⁴

5.4 Tjänstesambandsbedömningen

När det är fastställt att det föreligger ett anställnings-/uppdragsförhållande och förmånen anses överlämnad måste domstolen undersöka om det finns ett samband mellan förmånen och arbets- eller uppdragstagarens arbete eller tjänstgöring.⁷⁵ Tjänstesambandsrekvisitet har uppkommit på grund av svårigheten att be-

⁷¹ SOU 2010:38, s. 60.

⁷² SOU 2010:38, s. 61.

⁷³ SOU 2010:38, s. 61.

⁷⁴ SOU 2010:38, s. 61.

⁷⁵ Prop. 1975/76:176, s. 37.

visa att en muta verkligen påverkat mottagaren på ett otillbörligt sätt.⁷⁶ Detta anges i lagtexten att den otillbörliga förmånen ska ges till, eller mottas av en arbets- eller uppdragstagare "för sin tjänstutövning". Förmånen behöver inte ha ett specifikt samband med en viss åtgärd som arbets- eller uppdragstagaren utfört utan det är tillräckligt att befara att förmånen kan ha påverkat mottagaren i sin utövning av arbetet eller uppdraget.⁷⁷ Vidare behöver inte åtgärden som föranleds av en muta omfattas av mottagarens formella behörighet. Det anses tillräckligt att mutmottagaren genom sin anställning eller sitt uppdrag har möjlighet och kan påverka en åtgärd som är fördelaktig för givaren.⁷⁸ Vidare krävs inte att mut- eller bestickningsbrottet begås under anställningsperioden utan ansvar för mutbrott kan bli aktuellt både innan och efter anställningen.⁷⁹

Cars menar att tjänstesambandet är uppfyllt när det finns en möjlighet för mutmottagaren att i sin tjänsteutövning kunna gynna bestickaren. Det krävs alltså inte något uppsåt från givarens sida utan den faktiska möjligheten räcker för att uppfylla rekvisitetet.⁸⁰ Stöd för Cars tanke återfinns i förarbeten till 1976 års lag där det förklaras att mutbrottet är ett farebrott, det vill säga effekten av brottet är fara så som vårdslöshet i trafiken eller rattfylla vilket innebär fara för allmänheten. Lagstiftningen blir på så vis mer effektiv. Nackdelen är däremot att mutansvaret får stor spännvidd eftersom gärningsmannen inte behöver ha haft ett faktiskt uppsåt.⁸¹ Av lagtextens ordalydelse "för sin tjänsteutövning" framkommer dock inte att fara är tänkt som brottsförutsättning då detta normalt framkommer genom orden "kan" eller "ägnad att".⁸² Högsta Domstolen har dock i NJA 2008 s. 705 gett stöd för uppfattningen att möjligheten för mutmottagaren att i sin tjänsteutövning gynna givaren är tillräckligt för att rekvisitetet "för sin tjänsteutövning" ska anses uppfyllt.

⁷⁶ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring* s. 43.

⁷⁷ SOU 2010:38, s. 62 och SOU 1974:37, s. 33.

⁷⁸ SOU 2010:38, s. 62 och SOU 1974:37, s. 32.

⁷⁹ SOU 2010:38, s. 68.

⁸⁰ Cars, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 43.

⁸¹ SOU 1974:37, s. 109.

⁸² Se 12 kap. 4 § BrB om tagande av olovlig väg eller 4 kap. 5 § BrB om olaga hot.

6 Påföljd

6.1 Inledning

Om domstolen finner att förmånen är otillbörlig och att tjänstesamband föreligger ska personen således åtalas. I detta kapitel beskrivs åtalet och vilka straff som står till buds beroende på om brottet ses som ringa eller grovt.

6.2 Åtal

För att en bestickare eller mutmottagare ska åtalas krävs uppsåt som täcker alla objektiva rekvisit.⁸³ Det görs inte någon skillnad på straff för mut- eller bestickningsbrott. Finner domstolen att förmånen är otillbörlig och det finns ett samband med tjänsteutövningen är straffet böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt är straffet fängelse i minst 6 månader och högst sex år.⁸⁴ Straffskalorna är tämligen vida och stämmer överens med straffskalorna för trolöshet mot huvudman, tjänstefel och grovt tjänstefel.⁸⁵

Straffbestämmelserna för korruptionsfall täcker in fall med lågt straffvärde.⁸⁶ Straffvärde är en jämförelse mellan brott och hur allvarliga de är i relation till varandra. Till exempel har mord ett högre straffvärde än stöld.⁸⁷ Trots det låga straffvärdet finns det ingen särskild straffskala för ringa brott och det finns inte någon regel om att strafffrihet ska föreligga vid ringa fall. Om åklagaren anser att förmånen är av obetydligt värde och på så sätt inte är otillbörlig kan denne välja att avskrivna saken på grunden att handlingen inte utgör ett brott. Om åklagaren inte kan avskrivna målet men brottet ändå är ringa kan åklagaren, om det inte är ansett från allmän synpunkt, ändå välja att inte är väcka åtal. Det framgår inte av lagtexten när ett brott ska anses grovt. Av förarbetena framkommer dock att de högsta straffsatserna är förbehållna mutor som har samband med myndighetsutövande eller annan offentlig verksamhet av stor betydelse. Det förutsätts då att den mutade har en

⁸³ SOU 2010:38, s. 68.

⁸⁴ SOU 2010:38, s. 68.

⁸⁵ SOU 2010:38, s. 68.

⁸⁶ SOU 2010:38, s. 69.

⁸⁷ <http://www.aklagare.se/settings/Ordlista/Straffvarde/> (hämtad 100104, 11:25).

ställning som har ett särskilt behov av integritetsskydd, att den mutade haft för avsikt eller har begått en pliktstridig handling eller orsakat stor skada. Det är dock inte säkert att en gärning bedöms som grov för att ovanstående omständigheter är uppfyllda. Andra omständigheter som kan påverka brottets klassificering är om det rör sig om stora belopp, vilken medvetenhet som finns kring brottet och i vilket omfattning det rör sig om. Trots att mutbrott har ett relativt lågt straffvärde kan korruptionsbrott i särskilda fall ha ett så högt straffvärde på grund av brottets art att påföljden blir fängelse trots att den dömde sedan tidigare är ostraffad för liknande brottslighet.⁸⁸

6.3 Särskilda åtalsregler och preskription

Mut- eller bestickningsbrott som är begånget i Sverige eller i utlandet av privatanställd arbets- eller uppdragstagare får åtalas om den mutades arbets- eller uppdragsgivare har angett brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Följden av detta är att åtal kan utebli om arbets- eller uppdragsgivare väljer att avstå från att anmäla brottet. Denna bestämmelse gäller inte arbetstagare i internationella brottsmål, främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling.⁸⁹

För att ett brott som har begåtts utomlands ska leda till åtal kräver med vissa undantag ett förordnande från regeringen eller riksåklagaren. 2 kap. 5 § BrB och förordning 1993:1467 med bemyndigande för Riksåklagaren att förordna om väckande av åtal i vissa fall. Undantaget kan till exempel vara att brottet är begånget mot svenskt intresse av en medborgare i ett nordiskt land.⁹⁰

Enligt 35 kap. 1 § BrB preskriberas ett mut- och korruptionsbrott om den misstänkte inte häktats eller delgivits åtal inom fem år från det brottet begicks. Vidare enligt 35 kap 6 § preskriberas brottet helt och hållet efter 15 år. Om mut- och bestickningsbrottet är grovt preskriberas brottet efter tio respektive trettio år.⁹¹

⁸⁸ SOU 2010:38, s. 69.

⁸⁹ SOU 2010:38, s. 70.

⁹⁰ SOU 2010:38, s. 70.

⁹¹ SOU 2010:38, s. 70.

7 Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet

7.1 Inledning

I juni 2010 publicerades en Statlig offentlig utredning, SOU 2010:28. Utredningen innehöll förslag till en ny mut- och bestickningslagstiftningen samt en Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet. Koden hoppas ge vägledning om när en förmån är att ses som otillbörlig. Nedan görs en beskrivning av koden som hoppas utgöra en del av näringslivets självreglering.

7.2 Koden

Sverige tillträdde år 2007 FN:s konvention mot korruption. Av artikel 12.2 framgår att konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att förebygga korruption inom den privata sektorn. Detta ledde till att den Svenska regeringen under år 2009 tillsatte en utredningsgrupp som fick i uppdrag att utveckla en korruptionskod för det privata näringslivet eftersom en kod anses främja etiken inom kommersiell verksamhet. Koden har arbetats fram genom nära samarbete med organisationer och andra aktiva inom näringslivet vilket hoppas öka kodens förankring och genomslagskraft. Genom koden ska företagen ges möjlighet att genom proaktiva åtgärder förhindra att otillbörlig påverkan sker vid affärssuppgörelse.⁹² Koden ska dock inte ses som lagstiftning, utan som är en del av näringslivets självreglering och det ska stå företagen fritt att arbeta för kodens efterlevnad.⁹³

Fördelar med en kod, framför lag, är att koden på ett enklare sätt kan anpassas till samhällsförändringar och på så vis fånga upp omständigheter som tidigare varit oreglerade. En kod kan dessutom vara mer beskrivande, innehålla exempel och vara mer användarvänlig än vad som ofta är fallet med till exempel en lagtext. Tanken är att den straffrättsliga regleringen ska vara kort och generell medans koden ska vara mer omfattande.⁹⁴

⁹² SOU 2010:38, s. 205 ff.

⁹³ SOU 2010:38, s. 30.

⁹⁴ SOU 2010:38, s. 206-207.

Koden ska innehålla riktlinjer om när det är tillåtet eller otillåtet för ett företag att erbjuda, utlova eller överlämna en förmån till anställda eller uppdragstagare verk- samma i ett annat företag. Vidare ska koden innehålla riktlinjer om vilka förmåner som en arbets- eller uppdragstagare får ta emot. För att säkerställa att kodens an- hängare agerar i enlighet med lag kommer kodens riktlinjer att vara mer strängt utformade än mut- och bestickningsbestämmelserna i BrB. Framförallt är det tänkt att koden ska vara författad på ett enkelt sätt, och innehålla mer information så att även en lekman ska kunna ta till sig informationen. En person ska inte behöva stu- dera koden tillsammans med förarbeten, rättspraxis och andra branschsedvane- regler för att förstå dess innehåll vilket är fallet med dagens lagtext.⁹⁵

Eftersom det kommer ställas högre krav på de personer som följer koden än på brottsbalkens bestämmelser om mut- och bestickningsbrott är det inte självklart att den som handlar i strid med koden kommer att ha gjort sig skyldig till otillbö- rlig påverkan enligt straffbestämmelserna.⁹⁶ En gärning ska dock kriminaliseras om den är så förkastlig att den kan leda till fängelse eller böter. Koden ska användas tillsammans med brottsbalkens mut- och korruptionsbestämmelser och överträ- delse av koden kan komma att påverka domstolens bedömning av om ansvar för mutbrott bör inträda. Emellertid är det inte tänkt att överträdelse av koden direkt betyder att överträdelsen är straffbar. Koden ska kunna vara utformad så att även om överträdelsen är straffbar kan en straffrättslig prövning undantas om åtalsplik- ten begränsas till att omfatta endast sådana kodöverträdelser som är brottsliga och ur allmän synpunkt kräver lagföring.⁹⁷

Det är svårt att skapa en generell kod för alla parter inom näringslivet då bran- scherna skiljer sig åt. Mest effektiv och detaljerad blir koden om den utformas av branschorganisationerna och företag inom samma bransch som har kännedom om de områden som behöver stramas åt. Koden kan komma att påverka allmänhetens

⁹⁵ SOU 2010:38, s. 206.

⁹⁶ SOU 2010:38, s. 30.

⁹⁷ SOU 2010:38, 206.

tro på branschen och på företag inom den och om samtliga företag väljer att följa koden kan detta leda till en automatisk förtroendehöjande branschåtgärd.

Vid utformning av koden måste i beaktande tas den grundläggande regeln om avtalsfrihet. Utgångsläget måste vara att var och en får fritt ge gåvor, träffa avtal eller disponera sina pengar till förmån för fysiska eller juridiska personer. Koden ska reglera situationer när denna frihet bör begränsas på grund av att förmånen är ägnat att otillbörligt påverka ett affärsbeslut och på så vis hämmar den fria konkurrensen. Koden ska utformas i samklang med de riktlinjer som publicerats av till exempel, OECD, ICC, Transparency International och Institutet Mot Mutor. Ovanstående organisationer förutom OECD:s instrument är endast riktlinjer och är inte bindande. OECD:s instrument riktar sig dock till medlemsstaternas regeringar och Sverige ska vidta nödvändiga åtgärder för att se till att lagar och andra regler om redovisning är förenliga med principer som finns för att motverka förekomsten av mutor.⁹⁸

Om flertalet av företagen inom näringslivet väljer att följa koden kommer detta främja den fria konkurrensen eftersom företagen då spelar på lika villkor vilket skapar ett effektivare näringsliv. Det är viktigt med en marknad med fri konkurrens och att inte företag med oetiska affärsmetoder skaffar sig fördelar på bekostnad av företag som följer koden och agerar etiskt. Detta gäller inte minst för företag som är internationellt verksamma. Både EU och FN arbetar globalt med att bekämpa korruption och målet är att skapa en marknad med fri konkurrens på lika villkor. Svenska företag måste ta sitt ansvar och inte främja mutbrott utanför Sveriges gränser då det snedvrider konkurrensen och motverkar demokratisk och ekonomisk utveckling.⁹⁹

7.3 Innehåll i Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet

Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet kommer att vara uppdelad på fem kapitel; tillämpningsområde, om förmåner, agenter och

⁹⁸ SOU 2010:30, s. 209.

⁹⁹ SOU 2010:38, s. 207.

andra samarbetspartners, åtgärder för att förebygga mutbrott och otillbörlig påverkan samt förvaltning av koden. Nedanstående information är en sammanfattning av koden.

Kapitel ett beskriver kodens tillämpningsområde. Allt typer av gåvor, belöningar och andra förmåner oavsett ekonomiskt värde omfattas. Koden riktar sig till alla företag som är bokföringsskyldiga enligt bokföringslagen eller lagen om utländska filialer. Även koncernföretag belägna i utlandet ska omfattas av koden om det inte finns särskilda hinder som talar emot det. Det kan till exempel förekomma en liknande kod i det andra landet som företaget på så vis omfattas av.¹⁰⁰

Det efterföljande kapitlet, kapitel 2, beskriver vilka förmåner som företagen inte får erbjuda, utlova eller lämna för att otillbörlig påverka en annan part. Koden gör uppdelning på personer vars tjänsteutövning avser offentlig upphandling och myndighetsutövning, anställda eller uppdragstagare i offentlig myndighet eller andra offentliga organ samt anställda eller uppdragstagare i annat företag eller offentligt organ.¹⁰¹

Koden anger även att de förmåner som anges som otillåtna för företagen att lämna, även ska vara otillåtna förmåner för de anställda eller uppdragstagarna att mottaga. Det ska finnas policys inom företaget som ombesörjer att anställda eller uppdragstagare redovisar förmåner som inte är tillåtna enligt koden. Om den anställde eller uppdragstagaren redovisar förmånen anses inte koden att förmånen har utgjort någon beteendepåverkan. Skulle en person ta emot en muta och därefter anmäla den till företagets mutansvarig ska mottagaren således inte ha anses brutit mot koden.¹⁰²

Koden trycker specifikt på transaktioner som berör offentlig upphandling eller myndighetsutövning då dessa upphandlingar styrs av regelsystem som är viktiga för en rättstat. Alla moment som kan innebära en påverkan i offentlig upphandling eller myndighetsutövning är att anses som otillåtet. Förmånen får inte heller läm-

¹⁰⁰ SOU 2010:38, s. 31.

¹⁰¹ SOU 2010:38, s. 32.

¹⁰² SOU 2010:38, s. 38.

nas till beslutfattares kollega eller make; lämnas en förmån i syftet att påverka en beslutsfattare är den felaktig och otillåten.¹⁰³

Skulle en förmån lämnas till anställd eller uppdragstagare i myndighet eller annat offentligt organ kommer den anses som otillbörlig om den typiskt sett påverkar den andra partens fullgörande av dennes arbetsuppgifter. Det kan nämligen vara så att förmånen inte avsiktligt utgetts för att påverka, där av rekvisitet typiskt sett. Speciell försiktighet ska visas för anställda och uppdragstagare inom offentligt organ eftersom dessa har ett speciellt skyddsintresse enligt mut- och bestickningslagstiftningen, se stycke 3.3. Koden beskriver att de förmåner som kan ha beteendepåverkan i normalfallet ska anses som otillåtna. Att utge en förmån som har attitydpåverkan och som är att ses som en vedertagen umgängesform mellan näringslivet och offentlig organ ska vara tillåtet. Om förhållandet skulle röra en utländsk part ska hänsyn tas till vad som enligt lokala seder anses som normala umgängesformer mellan näringslivet och offentligt organ.¹⁰⁴

För att avgöra huruvida en förmån typiskt sett otillbörligen påverkar mottagarens tjänsteutövning måste omständigheterna nedan undersökas;

Förmånens värde - Ju högre värde förmånen har desto större är risken för beteendepåverkan.

Mottagarens position - Om den anställde arbetar i offentlig tjänst intar denne en särposition. Förmåner till denna typ av anställda eller uppdragstagare ska lämnas med stor försiktighet.

Förmånens art - Ju tydligare anknytning till mottagarens arbetsuppgifter desto lättare är förmånen att anses som otillbörlig. Det är således viktigt att det finns ett samband mellan förmånen, och att förmånen ingår som ett naturligt och nyttigt, led i mottagarens arbete .

Mottagarkretsen och formerna för erbjudandet av förmånen – Om det exempelvis rör sig om en förmån som har evenemangskaraktär bör denna riktas till ett flertal

¹⁰³ SOU 2010:38, s. 32.

¹⁰⁴ SOU 2010:38, s. 33.

personer istället för specifikt utvalda. Vidare rekommenderas att förmånen lämnas öppet, det vill säga inbjudan skickas till huvudmannen som tar ställning till erbjudandet utefter de policys som företaget har kring förmåner.¹⁰⁵

Om en förmån utges utan samband med någon av de ovan beskrivna situationerna, till exempel förmånen ges frekvent och till en person som utövar myndighetsutövning, bör företaget tolka detta som varningssignaler och avbryta affärstransaktionerna.

När den andra parten är en anställd eller uppdragstagare i ett företag eller ett offentligt organ är förmåner som erbjuds, utlovas eller lämnas förbjudna om de till exempelvis utgör penninggåvor, penninglån, arbete hos mottagaren som är avsedd för privat vinning, dold provision, nöjesresor etcetera.

Av ovanstående text framstår det som att alla förmåner är otillåtna. Så är dock inte fallet. De förmåner som är tillbörlig skiljer sig åt mellan de tre typerna som ovan beskrivits. Otillbörlighetsbedömningen är minst strikt vad gäller anställda i företag. Företaget får utge en förmån om det sker öppet, med måttfullhet och om förmånen typiskt sett inte påverkar den andra partens sätt att utföra sina arbetsuppgifter. Kodens betonar att om en förmån kan ses som funktionell och socialt berättigad och utgör ett naturligt led i en socialt accepterad umgängesform inom näringslivet så ska den vara tillåten. Måttfullheten innebär att förmånen endast får utgöra en attitydpåverkan men så snart den har en beteendepåverkan anses den som otillåten. Om förmån har högt ekonomiskt eller personligt värde ska detta ställas i relation till mottagarens påverkbarhet, dennes integritetskänslighet och erfarenhet. Dessa faktorer ligger sedan till grund för helhetsbedömningen som även beaktar vilken bransch och vilka företag som är inblandade i transaktionen. Måttfullheten utgörs alltså av faktorer som är beroende av både givaren och mottagaren.¹⁰⁶

Vid evenemang som riktar sig till ett flertal personer i en icke sluten krets framstår risken för att erbjudandet ska bli betraktat som otillbörligt som mindre. Kundevenemang som i sig inte är extravaganta är i normalfallet tillåtet. Om parterna är i af-

¹⁰⁵ SOU 2010:38, s. 33-34.

¹⁰⁶ SOU 2010:28, s. 36.

färsförhandling ska företag dock vara mer försiktiga med inbjudningar till event då alla beteendepåverkningar är otillåtna.¹⁰⁷

Kapitel tre i koden behandlar ett företags agenter och samarbetspartners. Det är vanligt att företag, för att utöka, utveckla och bibehålla sin affärsverksamhet inleder samarbete med andra parter. För att vara säkra på att företaget omger sig av likasinnade är det viktigt att företaget i sin urvalsprocess är kritiska så att inte den partner som väljs skadar företagets goodwill. Företaget bör informera sig om samarbetspartners antikorrupsionspolicys och om parten har varit inblandad i korruptionssammanhang tidigare. Om undersökningen visar på omständighet som ifrågasätter partners trovärdighet bör en utvidgad kontroll genomföras. Kontrollen bör bland annat omfatta undersökning av partners bakgrund, ägarstrukturs och finansiella samt tekniska bakgrund. Koden uppställer vidare ett antal exempel på när företaget speciellt bör undersöka agenten eller samarbetspartnern.¹⁰⁸

- Om samarbetspartnern ska ges långtgående befogenhet att agera för företagets räkning
- Om samarbetspartnern ska erhålla pengar i förskott
- Om samarbetspartnern kräver ovanligt stor ersättning i förhållande till det arbete som ska utföras
- Om samarbetspartnern verkar i en korruptionsutsatt bransch eller i ett korruptionsutsatt.

Det arvode som ska utges till agenten eller samarbetspartner ska vara baserat på objektiva grunder och utgöra en skälig ersättning för det arbetet samarbetspartnern lagt ner. Betalning får endast i undantagsfall utgöras av kontant betalning och endast om det finns affärsmässiga skäl för det. Det är viktigt att kunna härleda till vem som är den slutliga betalningsmottagaren och varför betalningen utgår. Vidare rekommenderas det att betalning sker via bank till landet där samarbetspartnern är verksam.¹⁰⁹

Kodens fjärde kapitel handlar om åtgärder som företag kan göra för att förebygga

¹⁰⁷ SOU 2010:38, s. 37.

¹⁰⁸ SOU 2010:38, s. 38.

¹⁰⁹ SOU 2010:38, s. 40.

mutbrott och otillbörlig påverkan. Koden föreskriver att företag som anser sig behöva en policy med åtgärder för otillbörlig påverkan ska författa en sådan. Policyn ska vara utarbetad och anpassad för att förhindra de otillbörliga transaktioner som risk finns för inom företaget. Policyn kan till exempel innehålla ett uttalande att företaget följer Svensk kod om gåvor och riktlinjer om till exempel representation, hur företaget ska upptäcka och identifiera mutor och otillbörlig påverkan. För fler exempel se Svensk kod om gåvor, mutor och andra förmåner i näringslivet.¹¹⁰

Kodens femte kapitel beskriver förvaltning av koden. På förslag är att Institutet Mot Mutor som ska säkra kodens efterlevnad.

7.4 Kodens förvaltare - Institutet Mot Mutor

År 1922 inrättades Institutet Mot Mutor. Det är en ideell organisation där Stockholms Handelskammare, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv är organisationens huvudmän.¹¹¹ Organisationen har även ett flertal stödjande medlemmar såsom AR SRS, Fastighetsägarna Sverige, Företagarna, Kooperativa Förbundet, Läkemedelsindustriföreningen, Svensk Branschförening för profil- och reklamartiklar, Sveriges Inköps och Logistikförbund, Sponsrings & Eventföreningen, Svenska Bankföreningen, Sveriges Annonörer, Sveriges Byggindustrier, Sveriges Fastighetsmäklarsamfund, Svensk Industriförening, Sveriges Marknadsförbund, Swedish Medtech.¹¹²

Institutets huvuduppgift är att sprida information om bestickning, mutbrott och korruptiv marknadsföring och även utveckla riktlinjer för företag och dess anställda, organisationer och myndigheter.¹¹³ Dock är inte riktlinjerna bindande utan de ska endast tjäna som vägledning för företagen.¹¹⁴ Om ett företag skulle bryta mot en riktlinje drabbas företaget således inte av en sanktion.¹¹⁵

¹¹⁰ SOU 2010:38, s. 40.

¹¹¹ SOU 2010:38, s. 219.

¹¹² <http://www.institutetmotmutor.se/om-oss>, (hämtad 101013, 13:45).

¹¹³ Thelander, *Mutor i det goda tjänst*, s. 29.

¹¹⁴ SOU 2010:38, s. 209.

¹¹⁵ SOU 2010:38, s. 210.

Institutets Mot Mutors styrelse som består av företrädare från huvudmännen och administrerar institutet. De stödande medlemmarnas uppgift är att konsultativt hjälpa till och att delta genom att sin närvaro i Institutets råd som består av styrelsen ledamöter och en representant från varje stödande medlem.¹¹⁶

Andra uppgifter som Institutet har är att avge utlåtande till huvudmännen, de stödande medlemmarna samt till domstolar och andra myndigheter, att bearbeta rättspraxis samt att ta fram, ge ut och sprida skrifter och annat informationsmaterial. Det ankommer däremot inte på Institutet att utreda eller biträda vid utredning av konkreta korruptionsfall då detta är en uppgift som helt och hållet ligger på polis- och åklagarmyndighet.¹¹⁷

7.5 Remissyttranden om koden

SOU 2010:38 är i dagsläget ute på remiss och ett flertal organisationer har tagit tillfället i akt om kommenterat dess innehåll.

Justitiekanslern är av åsikten att Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet kompletterar de straffrättsliga bestämmelserna för att motverka korruption. Utredningen bakom koden får beröm för kodens disposition, överskådlighet och målande framställning som enligt justitiekanslern kommer bidra till att näringslivet får bättre insikt om vilka kundfrämjande åtgärder som anses som godtagbara respektive osunda. Detta både ur straffrättsligt och affärsmoraliskt perspektiv. Dock ställer sig justitiekanslern tveksam till att en den privata aktören Institutet Mot Mutor, ska få ta över lagstiftarens roll eftersom Institutets tolkningar av tillåtet och otillåtet indirekt kommer påverka tolkning av mut- och bestickningslagstiftningen i brottsbalken. Justitiekanslern påpekar dock vidare att koden inte är ska förväxlas med lag eftersom koden inte har något stöd i 8 kap. RF. Detta innebär att domstolarna inte formellt är bundna av kodens innehåll. Koden kommer dock att utgöra en rättskälla såsom doktrin och handelsbruk som troligtvis kommer användas av domstolarna vid lagtolkning. Justitiekanslern finner det

¹¹⁶ Cars, *Mutor, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 117.

¹¹⁷ Cars, *Mutor, bestickning och korruptiv marknadsföring*, s. 118.

lämpligt med Institutet Mot Mutor som lämplig kodförvaltare.¹¹⁸

Domstolsverket, som har granskat utredningen ur Sverige Domstolars perspektiv, finner ingen anledning till att invända mot förslaget. De lämnar i sitt yttrande några kommentarer som berör mut- och bestickningslagens nya lydelse men kommentarer avseende svensk kod om gåvor, förmåner och andra belöningar i näringslivet uteblir.¹¹⁹

Revisorsnämnden uttrycker sig positiva över fördelarna som följer av det privata näringslivets självreglering och drar paralleller med utvecklingen av god revisorssed och god revisionsmed som förekommer inom revisionsbranschen. Revisorsnämnden menar att de inblandade aktörernas erfarenhet ger en bra grund för vilka förmåner som ska anses som tillbörliga. Revisorsnämnden ifrågasätter dock starka kopplingen som utredningen gör mellan bedömningen av "vad som är en straffri gärning och ett regelverks om bygger på självreglering". Revisorsnämnden är av åsikten att det inte är lämpligt att binda upp rättstillämpningen genom ett så kategoriskt ställningstagande.¹²⁰

Svenskt näringsliv som är medlem i Institutet Mot Mutor menar i sitt remissutlåtande att för en effektiv bekämpning av korruption måste det straffrättsliga systemet samverka med näringslivets självreglering och tillstyrker, på det stora hela, utredningen. Svensk näringsliv anser att egenåtgärder bidrar till att höja den etiska standard på många områden genom utbildning, vägledning och information. Vad som är standard och norm är beroende av samhällets utveckling och genom egenåtgärder kan företeelser som inte anses lämpliga dödas. Om näringslivet försöker reglera sig själv kan de offentliga resurserna gå åt att bekämpa de verkliga allvarliga och grova korruptionsbrotten. Svenskt näringsliv pekar på att egenåtgärder inom korruptionsbekämpning inte är något nytt. Dock kommer koden att bidra till

¹¹⁸ Justitiekanslerns remissyttrande.

¹¹⁹ Domstolsverkets remissyttrande.

¹²⁰ Revisorsnämndens remissyttrande.

att samhället får ett mer enhetlig och aktivt system. Vidare delar inte svenskt näringsliv åsikterna om att koden skulle underminera domstolens suveränitet och att lagen är den källa som ska ange vad som är tillåtet och otillåtet.¹²¹

Även Institutet Mot Mutor har inkommit med ett remissvar. Institutet är en av initiativtagarna bakom mut- och bestickningsutredningen och finner det tillfredställande att självregleringen ska få ökad vikt och att näringslivet ska ha inflytande över otillbörlighetsbedömningen. Institutet Mot Mutor anser att det kommer näringslivet till gagn med en självreglering som syftar till bekämpandet av korruption. Koden som har beskrivits i utredningen utgör en väldigt bra grund för självregleringen. Koden är välformulerad samtidigt som den är sträng. Institutet ser framemot att koden ska tillmätas straffrättslig betydelse för näringslivets företrädare.¹²²

¹²¹ Svenskt Näringslivs remissyttrande.

¹²² Institutet Mot Mutors remissyttrande.

8 Svensk domsrätt på brott begångna utomlands

8.1 Inledning

För att avgöra huruvida svenska mut- och bestickningsregler kan bli tillämpliga på brott som begåtts utanför det svenska territoriet måste svensk domsrätt¹²³ undersökas. Jurisdiktionslagstiftningen som behandlar en svensk domstols rätt att döma över brott begångna utanför Sveriges gränser benämns extraterritoriell lagstiftning och har funnit reglerade i svensk lag sedan 1962. Idag återfinns den i Brottsbalken 2 kap. 2 §.

För brott som begåtts utom riket dömes efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

- 1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,*
- 2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller*
- 3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svenskt lag kan följa fängelse i mer än sex månader.*

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

Ifall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är stadgat för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1-6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

8.2 Aktuella straffrättsliga principer

Nullen crimen sine lege och *nulla poena sine lege* är två latinska uttryck som betyder "inget brott utan stöd av lag" och "inget straff utan stöd av lag". Det två principerna genomsyrar hela den svenska straffrätten och kommer till uttryck i 2 kap. 10 § 1 st. 8:3 Regeringsformen och i 1:1 BrB. Legalitetsgrundsatsen är en förutsättning för att medborgarna på förväg ska veta vilka handlingar som är straffbelagda och sålunda ett sätt för medborgarna att åtnjuta sin rättssäkerhet. Inom straffrät-

¹²³ Dvs domstolen behörighet att döma över brottet.

ten är man mer strikt bunden vid lag än inom till exempel civilrätten.¹²⁴ Legalitetsprincipen innebär att domstolen ska frikänna den åtalade om dennes handlande inte inryms i ordalydelsen för en straffbestämmelse. En frikännande dom ska dock inte uppfattas som ett accepterande av den åtalades handling, utan istället som en följd av principen om förbud mot analog strafflagtillämpning. Domstolen är alltså skyldig att frikänna den åtalade om handlingen inte inryms i straffbeskrivningen.¹²⁵

Legalitetsgrundsatsen innebär kan sammanfattas i två förbud:

- Förbud mot analog strafflagtillämpning.
- Förbud mot retroaktiv strafflagtillämpning.¹²⁶

Förbudet mot analog strafflagtillämpning innebär att en domare inte får döma ut straff för andra brottstyper än de som finns beskrivna i lag, samt att domaren inte får vidga brottsbeskrivningen och på så vis inrymma annat brott än de brott som faktiskt framkommer enligt ordalydelsen. Handlingen måste alltså vara identisk med den gärningsbeskrivning som återfinns i lagen. Det kan till exempel röra sig om en bilägare som genom avtal med annan har av sagt sig rätten från att använda sin bil till förmån för annan. Bilägaren kan då inte straffas för olovligt brukande eftersom den bestämmelsen enligt brottsbalken förutsätter att "någon olovligen brukar annans sak". I detta fall brukar ägaren sin egen bil och kan sålunda inte bestraffas.¹²⁷

Förbudet mot retroaktiv strafflagtillämpning innebär att ny lag inte retroaktivt kan tillämpas på brott som begåtts före lagen vunnit laga kraft. Ett handlande ska bedömas enligt de straffbestämmelser som var i laga kraft när handlingen utfördes. Undantag medges dock när en bestämmelse ändras och leder till lindrigare straff för den åtalade eller att brottet avkriminaliseras.¹²⁸

¹²⁴ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 19.

¹²⁵ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 19.

¹²⁶ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 19.

¹²⁷ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 19.

¹²⁸ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 20.

En annan straffrättslig princip som står i linje med legalitetsgrundsatsen är att vid tvivelsmål, domstolen hellre fria än fälla. Principen kommer från det latinska uttrycket *in dubio mitius* som betyder "vid tvivel till det mildare". I praktiken innebär detta att domstolen vid tvivel ska välja det mildare straffet för den åtalade. När det inte rör tvivel om hur brottsbeskrivningen ska tolkas, utan istället tvivel rörande bevisningen tillräcklighet tillämpas principen *in dubio pro reo* som betyder "i tvivelsmål, för den tilltalade". Det ankommer på åklagaren att framförskaffa de bevis som ligger till grund för anklagelsen mot den åtalade, åklagaren har således bevisbördan. Om en åtalad nekar till brott blir konsekvensen att en åtalad går fri från ansvar om åklagaren inte införskaffar tillräckligt med bevis. Den bakomliggande tanken att emellertid "hellre må tio skyldiga gå fria än en oskyldig bli fälld" motiveerar principen. En frikännande dom betyder alltså inte vederbörande är oskyldig utan snarare att domstolen inte finner det styrkt att personen i fråga är skyldig.¹²⁹

En del brottsbeskrivningar innehåller värderingsrekvisit. Muttbrott kräver att en arbetstagarare "tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörligt belöning för sin tjänsteutövning". Kravet på otillbörlig belöning är ett så kallat normativt rekvisit. För den subjektiva täckningen krävs inte att belöningen enligt gärningsmannens egen uppfattning verkligen var otillbörlig utan avgörande är domstolen objektive uppfattning. Det räcker med att han har uppsåt i förhållande till det verklighetsunderlag som ligger till grund för bedömningen att belöningen är otillbörlig, till exempel belöningens värde.¹³⁰

8.3 Aktuella jurisdiktionsprinciper

Legislativ, judiciell och exekutiv är tre former av jurisdiktion. Den legislativa behandlar den nationella lagstiftningen och dess räckvidd/avgränsning. Den judiciella berör de rättstillämpande organens tillämpning av de nationella lagreglerna och den exekutiva jurisdiktionen handlar om verkställigheten av beslutande åtgärder.

¹²⁹ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 21.

¹³⁰ Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s. 33.

Vid extraterritoriell tillämpning av en nations jurisdiktion för brott begångna utomlands ligger fokus på legislativ och judiciell domsrätt.¹³¹

Många länder med anglosaxisk rättstradition avgränsar den legislativa och judiciella domsrätten genom antagandet att om ett brott föreligger enligt nationell rätt föreligger domsrätt och vice versa. I Sverige, som har sina rötter i den romersk-germanska rättstraditionen, beror jurisdiktionen inte enbart av om brottet är ett brott enligt svenskt rätt utan avgörande är även de regler som finns för domstolens behörighet att döma i målet. I Sverige innebär jurisdiktionsbegreppet således de regler som avgränsar domstolens behörighet att avgöra frågor vid materiell prövning.¹³² Det materiella brottsbegreppet kan så sätt omfatta ett stort antal gärningar där det inte finns någon rätt till nationell jurisdiktion. Konsekvensen blir således att kriminaliseringen kan gå längre än tillåten jurisdiktion.¹³³

Det följer av den allmänna folkrätten hur långt en stat får sträcka sin jurisdiktion och därefter är det upp till varje enskilt land att nationellt reglera hur långt landet faktiskt väljer att göra detta.¹³⁴ Utgångspunkten för ett lands jurisdiktion, som kan härledas ur principen om staters suveränitet, är att en stat har jurisdiktion över brott som förövats inom det egna territoriet.¹³⁵ Denna princip har länge tillgodosett ett lands jurisdiktionsregler eftersom brottet har begåtts inom den territoriella gränsen och av landets medborgare. Per automatik har domstolen således haft den kompetens som krävts för åtal. Olika skäl, såsom globaliseringen och människors ökade rörlighet, har dock bidragit till att länder allt oftare har behov av att utvidga sin jurisdiktion för att kunna inkludera gärningar begångna även utanför landets territorium. Att ha en straffrätt som är begränsad till brott begångna inom riket skulle leda till en ineffektiv straffrätt.¹³⁶ Dock ikläder sig ett land, genom sin extraterritoriella tillämpning av lag, en behörighet att beivra brott som egentligen

¹³¹ SOU 2002:98, s. 73-74.

¹³² SOU 2002:98, s. 73-74.

¹³³ SOU 2002:98, s. 41.

¹³⁴ SOU 2002:98, s. 74.

¹³⁵ Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 247.

¹³⁶ SOU 2002:98, s. 74.

hör till det andra landets angelägenhet. De gärningar som domstolarna försöker beivra har emellertid oftast någon form av anknytning till landet som önskar beivra brottet på grund av medborgarskap, gärningsorten, angreppsobjektet och/eller brottet.

Det finns inom jurisdiktionen ett flertal principer som ligger till grund för tillåten straffrättslig jurisdiktion och aktuella principer för denna uppsats är:

- *Den aktiva personalitetsprincipen* som innebär att ett land har jurisdiktion över ett brott som är förövat av egna medborgare eller av personer som har hemvist i det landet oberoende av var brottet förövats.
- *Den passiva personalitetsprincipen* som innebär att en stat har jurisdiktion över brott som har begåtts mot inhemskt "enskilt intresse", såsom en medborgare i den egna staten.
- *Universalitetsprincipen* som innebär att en stat har jurisdiktion på den grund att brottet är sådant att det finns ett uppenbart gemensamt intresse för alla parter att bekämpa sådan typ av brottslighet.¹³⁷

Eftersom olika stater har olika långtgående extraterritoriell jurisdiktion kan det uppstå en behörighets- och kompetenskonflikt mellan två eller flera länder. Det är dock väldigt sällan som det problemet uppstår eftersom det i allmänhet bara är en stat som känner till, och har ett intresse, av att döma gärningen. Det har varit en medveten avsikt från lagstiftarnas sida att lagstiftningen ska överlappa varandra. Således undgår inga brott lagföring på grund av luckor i lagstiftningen.¹³⁸ Påpekas ska även göra att det inom straffrätten, till skillnad från civilrätten, endast är möjligt att döma enligt svensk lag. Lagvalsfrågor uppkommer således aldrig i brottsmål.¹³⁹

¹³⁷ Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 247.

¹³⁸ Joreborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 248.

¹³⁹ SOU 2002:98, s. 73-74.

8.4 Anknytning

Begår en svensk ett brott utanför Sverige kan personen bli åtalad på gärningsorten. Om brottet är av allvarlig art får svensken troligtvis avtjäna straffet i landet där gärningen begicks, i destinationslandet. Om brottet är av lindrigare art, såsom bötesbrott, inkasserar destinationslandet ofta böterna innan den dömde lämnar landet. Det kan uppstå en situation där den åtalade försöker lämna landet innan straffet verkställts. Destinationslandet kan då begära att få personen utlämnad. Genom Lag (1957:668) om utlämning av brott finns en huvudregel som innebär att Sverige inte utlämnar medborgare om det inte finns något avtal mellan länderna som hävdar annat.¹⁴⁰

Leder brottet inte till åtal på gärningsorten kan personen istället bli åtalad i Sverige. För att jurisdiktion ska bli aktuellt förutsätts att det finns en anknytningspunkt mellan domstolslandet, brottet och Sverige.¹⁴¹ Anknytningspunkten utgörs av att den åtalade är svensk medborgare, har sin hemvist i Sverige eller har annan nära anknytningspunkt till Sverige. För att bestraffning och lagföring ska bli aktuellt i Sverige förutsätts vidare att gärningen är ett brott på gärningsorten. Detta följer av principen om kravet om dubbel straffbarhet.¹⁴²

8.5 Principen om dubbel straffbarhet

Att svensk domstol har behörighet att döma i mål som gäller brott begångna i Sverige är en självklar princip. Lika självklart är dock inte att svensk domstol är behörig att döma i brottsmål begångna utanför det svenska territoriet. Anledning är enkel och beror på elementär rättsäkerhet. Om en gärning är legitim i det land där det begåtts skulle det vara oförutsägbart för den enskilde om den för den gärningen, skulle kunna dras inför rätta i ett annat land. Av den folkrättsliga noninterventionprincipen följer vidare att en stat inte ska lägga sig i andra länders interna angelägenheter. Länders regelverk skiljer sig åt och vad som i vissa länder kan vara en grundlagsskyddad rättighet kan i ett annat land vara förbjudet. För att svenskt domsrätt ska bli aktuell måste gärningen alltså vara olaglig även på orten där den

¹⁴⁰ Prop. 1972:98, s. 69.

¹⁴¹ SOU 2010:38 s. 71.

¹⁴² Holmquist m.fl, BrB, 2:19.

begicks.¹⁴³ Således kan svensk domsrätt aldrig bli aktuell för ett korruptionsbrott begånget i ett land utan antikorrupsionslagstiftning. Dock kräver dubbel straffbarhetsrekvisitet inte att lagstiftningen i praktiken upprätthålls utan det är tillräckligt att gärningen genom lag är kriminaliserad. Viss inverkan på otillbörlighetsbedömningen kan dock landets sedvänja och sociala mönster ha.¹⁴⁴

För de rättstillämpande myndigheterna leder principen om dubbel straffbarhet till ökad komplexitet och merarbete då myndigheten måste sätta sig in i det andra landets lag. Lagen kan vara skriven på ett främmande språk eller rent av vara svårtolkad. För att BrB 2 kap. 2 § ska bli tillämplig räcker det dessutom inte med dubbel straffbarhet in abstracto utan dubbel straffbarhet in concreto måste vara uppnådd. Således måste åklagaren konstatera att gärningen utgjorde ett brott enligt gärningsortens lag och att inga rättfärdigande omständigheter föreligger såsom nödvärn eller för låg ålder. Därtill måste åklagaren fastställa att brottet inte är preskriberat.¹⁴⁵

Rekvisitet om dubbel straffbarhet försvårar möjligheten att i Sverige beivra korruptionsbrott som begåtts utanför Sverige. Det krävs nämligen inte enbart att korruptionsbrott enligt den främmande lagen ska vara olagligt, utan om den främmande lagen har högre värden och andra omständigheter för att avgöra om otillbörlighetsrekvisitet är uppfyllt måste den svenska domstolen rätta sig efter detta. Svenska förarbeten anger att när en bedömning av ett svenskt företags relation till ett företag i annat land ska göras, måste hänsyn tas till vad som ur gåvohänseende är legitimt att ge. I samband med affärer växlar detta starkt från land till land och vid tillämpning av korruptionsbestämmelserna måste detta tas i beaktning. Förarbetet poängterar dock att endast att en förmån omfattas av allmän sedvänja eller accepterad kutym inte gör förmånen tillbörlig.¹⁴⁶

¹⁴³ SOU 2010:38, s. 71.

¹⁴⁴ SOU 2010:38, s. 71.

¹⁴⁵ Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 249.

¹⁴⁶ SOU 2010:38, s. 71.

8.5.1 Undantag till principen om dubbel straffbarhet

Av BrB 2 kap. 3 § följer att svensk domstol har domsrätt om brott begångna utomlands oberoende av lagen på gärningsorten. Om brottet förövats i Sverige, av svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inriktning föreligger domsrätt. Exempel på detta är om en svensk tjänsteman tar emot en muta utanför Sverige. Vidare föreligger Svensk domsrätt om ett korruptionsbrott begås av en ett fartygsbefäl eller besättningsman på ett svenskt fartyg, vissa anställda inom försvarsmakten, Tullverket, polismyndigheterna och Kustbevakningen.¹⁴⁷ Vidare föreligger enligt 2 kap. 3 a § även svensk domsrätt om lagföringen överförs från ett främmande land med stöd av lagen (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföringen för brott.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Jareborg, *Allmän kriminalrätt*, s. 250-251.

¹⁴⁸ SOU 2010:38, s. 71.

9 Analys

9.1 Inledning

Detta kapitel analyserar ovan presenterad fakta mot bakgrund av uppsatsens syfte. Fråga blir alltså att utreda hur väl mut- och bestickningslagstiftningen tillsammans med Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner lämpar sig på mut- eller bestickningstransaktion utanför den svenska gränsen. Kapitlet är uppdelat i tre delar; mut- och bestickningslagstiftningen, den privata sektorns riktlinjer/koder och svensk extraterritoriell lagstiftning.

9.2 Mut- och bestickningslagstiftningen

Den svenska mut- och bestickningslagstiftningen är historiskt sett väl förankrad i det svenska samhället och har under årets lopp kommit att förändrats beroende på samhällets utveckling. Reformerna har inneburit att fokus gått från den statliga sektorn till samhällets båda sektorer, det vill säga både den statliga och den privata. Att den privata sektorn har fått större utrymme i samhället är ett resultat av många faktorer såsom svensk politisk styrning och en efterfrågad tro på individen framför kollektivet. Att ha ett överförmyndarsamhälle med en offentlig elit som avgör vad som är bäst för den enskilde är en tanke som är förlegad. Samhällsutveckling har påverkat lagstiftarna och troligtvis legat till grund för en kontinuerlig uppdatering och omarbetning för att lagstiftningen ska vara effektiv och således fånga upp de gärningar som lagstiftningen har till syfte att förhindra. Från att endast haft fokus på samhällets offentliga toppskikt har lagstiftningen utvidgats till att inkludera i princip samtliga anställda inom statlig och privat sektor. Lagstiftningens utveckling är en spegelbild av hur samhället utvecklats och visar även på den statliga sektorns minskade dominans till fördel för den privata. Trots att de privata inslagen under senare tid ökat kvarstår dock behovet av ett gemensamt grundläggande regelverk som fungerar som en enande länk för att få den privata och offentliga sektorn att sträva efter det gemensamma målet om ett välmående Sverige, fritt från korruption, som står sig i internationell konkurrens. Detta uppnås genom att den privata och statliga sektorn arbetar tillsammans utifrån en enande lagstiftning.

Mut- och bestickningslagstiftningens tre skyddsintressen är alltså huvudmannen, allmänheten och att förhindra att konkurrensen snedvrids inom den privata sektorn. Den gemensamma nämnaren är huvudmannen som finns inom både den statliga och den privata sektorn. Det finns även en sammanbindande länk mellan att skydda allmänheten från snedvriden konkurrens som utspelar sig in om den privata sektorn. Hur de tre skyddsintressena hänger samman kan illustreras genom en triangel där triangelbasens hörn utgörs av allmänheten och konkurrensen och toppen består av huvudmannen. Vad som gör triangeln heterogen, och visar på lagstiftningens problematik, är att de tre skyddsintressena inte alltid har samma fokus och prioriteringar. Den offentliga sektorn arbetar för allmänheten medan den privata drivs av vinstsyften. Det är inte alltid som en otillbörlig transaktion inom det privata är till nackdel för huvudmannen även om det innebär att allmänheten tar skada. Lagstiftningens utformning har gjort det möjligt för en huvudman inom den privata sektorn, att borste från eventuella konsekvenser för de övriga skyddsintressena, om denne tar emot en otillbörlig förmån. Bestämmelsen begränsar mut- och bestickningslagstiftningens tillämplighet inom den privata sektorn. Således kan otillbörliga moment äga rum trots att förutsättningen för ett sunt ekonomiskt system är att marknaden är fri från otillbörliga affärsmetoder. Att samtliga företag utifrån sin kompetens har möjlighet att vinna en upphandling är vad som driver samhällets och den ekonomiska utvecklingen framåt. Företag som använder sig av otillbörliga handelsmetoder sedvrider systemet och konkurrensen vilket leder till negativa konsekvenser för samtliga företag som försöker spela spelet regler utifrån korrekta metoder.

Inom den privata sektorn står åtal till buds antingen om huvudmannen anmäler en transaktion till åklagaren eller om åklagaren av hänsyn till allmänheten finner det lämpligt. Att huvudmannen skulle välja att anmäla en anställd ser jag som föga troligt på grund av den negativa publicitet ett åtal för med sig. Av den senaste tidens löpsedlar förstås att mut- och bestickningsskandaler har stort nyhetsvärde för medierna. Att "all publicitet är bra publicitet" är ett uttryck som inte stämmer överens med publicitet i samband med en korrupsionsskandal. Ämnet är hos allmänheten väldigt skamfyllt och negativt laddat. Att som huvudman riska företagets namn och anseende kan vara skäl nog till att huvudmannen väljer att visa sitt

missnöje mot den anställde på annat sätt. Det kan till och med vara så att huvudmannen inte har något emot den otillbörliga transaktionen och således väljer att godkänna den. Vidare kommer inte, om transaktionen har genomförts med huvudmannens kännedom, förmånen att anses som otillbörlig. Varför en huvudman vid ett sådant scenario ändå skulle anmäla transaktionen framstår som mycket oklart.

Trots att huvudmannen väljer att avstå från anmälan kvarstår emellertid möjligheten för åklagaren att åtala, om det är påkallat från allmän synpunkt. För att åklagaren ska använda denna möjlighet måste troligtvis vinning från samhällets sida överväga statens och åklagarsidans kostnad för förundersökning och åtalsprocess. Eftersom det inte bara är den stora, utan även den lilla korruptionen, som är farlig för ett samhälle är det inte ett effektivt sätt att få bukt med korruptionen. I praktiken tillåter alltså lagstiftningen transaktioner som innehåller otillbörliga moment och möjliggör på så vis en spridning av korruption inom en sektor som får allt större utrymme och makt i samhället. Att den statliga sektorn arbetar för allmänheten på andra grunder än den privata är visserligen sant, men att låta det gå så långt att låta de privata branschsedvänjorna ge legitimitet åt handlingssätt som hindra en sund konkurrens gör att lagstiftningens utformning kan ifrågasättas.

Diskussionen ovan har syftat till att påvisa den snedvridningen som föreligger mellan den privata och statliga sektorns mut- och bestickningsansvar. Mut- och bestickning inom den offentliga sektorn måste anmälas till åklagaren medans det inte är lika självklart inom den privata. Snedvridningen beror på att sektorerna har olika mål och finansieras av olika medel. Den privata sektorn är själva ansvariga för sin existens och det kan därför tyckas att den ska få ta till alla medel som står till buds för att säkra sin efterlevnad. Den statliga sektorn har alltid allmänhetens resurser att falla tillbaka på. Eftersom den privata sektorn på så vis förutsätts vara mer självständig kan det tyckas att det bör vara upp till företagen att själva avgöra vilka affärssätt de ska få använda sig av. Har ett företag möjlighet att betala en extra slant under bordet för att på så vis få en upphandling, varför ska lagstiftningen hindra denna transaktion? Det är företagets egna resurser som spenderas och således endast företaget själv som minskar sitt kapital. Hade det varit såhär enkelt hade det inte funnits någon anledning att försöka komma åt korruptionen inom

den privata sektorn. Dock är det inte endast företagets kassa som minskar i och med den orena affären, även företagets konkurrenter, alltså den part som skulle fått affären om det andra företaget inte lockat med den extra slanten, gick miste om en affär. Det är på denna grunden som den snedvridna konkurrensen är så farlig och såldes därför som mutor och bestickning även inom den privata sektorn enligt lag sett utgör en illegal handling.

9.3 Den privata sektorns riktlinjer/koder

Av ovanstående analysen följer att mut- och bestickningslagen innehåller brister för beivring av brott inom den privata sektorn. Näringslivet intar således en speciell position eftersom det uppstår en valfrihet för huvudmannen att avgöra om en transaktion ska anmälas till åklagaren eller inte. Även om målsättningen från lagstiftarens sida har varit att otillbörliga transaktioner inom både den statliga och privata sektorn ska få lika stort fokus blir konsekvensen att beivring av mut- och korruptionsbrott lämpar sig bäst för brott inom den statliga sektorn. Eftersom det krävs stora resurser för åklagaren att inleda ett åtal mot privat subjekt är det förståeligt att bedömningsgrunden "påkallat från allmän synpunkt" endast anses föreligga i ett fåtal utvalda fall som har inneburit stor samhällspåverkan. Då det inom den privata marknaden ändå finns röster som efterfrågar en viss etisk och moralisk nivå har detta lett till att fristående organisationer, såsom Institutet Mot Mutor, fått ta ansvar för att den privata marknaden har ett arbetssätt som tar avstånd från otillbörliga moment. Vidare är det troligtvis inte bara röster inom det privata näringslivet som önskar viss etisk nivå utan påtryckningar kommer även från allmänheten, en grupp som föder den privata sektorn. Skulle således den privata sektorn åsidosätta etik, moral och gå över lik för att uppnå vinst tror jag inte att företaget blivit långvarigt. Av den rådande samhällsetiska trenden, som bland annat visar sig genom att privata företagen väljer att ansluta sig till organisationer såsom Institutet Mot Mutor för att handla rätt, följer att avgörande är inte längre om ett handlingssätt faktiskt har blivit kodifierat i lag. Uppställer samhället ett krav på att företagen ska använda sig av justa affärsmetoder måste företagen rätta sig efter dessa krav för att inte gå miste om allmänhetens respekt. Den senaste tidens skandaler visar på att mutor och bestickning är moment som allmänheten inte stödjer oavsett om de skett i det statliga eller privata rummet.

Av ovanstående analys följer att den privata sektors framgång är beroende av både den skrivna lagen men även den okodifierade i form av krav uppställda av samhället. Genom att proaktivt använda de handlingsplaner och riktlinjer som organisationen har upprättat känner sig företagen säkra på att de handlar i enlighet med lag och de krav som finns. Det kan tyckas att den offentliga makten, som tjänar på hög etik inom den privata sektorn, indirekt lagt över ett ansvar på de fristående organisationerna som arbetar med att upprätta en viss standard på den privata marknaden. Emellertid förstås att Institutet Mot Mutor inte finns till på grund av "påtryckning" från den offentliga sektorn utan initiativet kommer helt och hållet ifrån näringslivet. Givetvis är organisationen från början en konsekvens av mut- och bestickningslagstiftningens otydlighet vad gäller "otillbörlig" men jag är av åsikten att organisationen idag mest tjänar till som informatör och uppställare av riktlinjer för att säkerställa företagets efterfrågan av vad som är att anses som tillbörligt även ur ett etiskt perspektiv.

Värt att kommentera är att koderna vid överträdelse, inte innehar några konsekvenser så länge inte överträdelsen är allvarligt grova och skäl påkallat från allmän synpunkt finns, det vill säga det rekvisit som krävs för att åklagaren ska påbörja sin utredning. Det sanktionsfria system är enligt min mening en faktor som tydligt demonstrerar den privata sektorns lägre ställning jämfört med ett offentligt organ som genom lag fått befogenhet att över enskilda utdöma straff. Påpekas ska dock att det inom den privata sektorn råder avtalsfrihet så fullt möjligt hade varit att det privata näringslivet reglerat eller avtalat om att exempelvis böter skulle utgå vid överträdelse. Varför så inte har skett är svårt att svara på men kanske har det att göra med att intresset för att följa organisationernas riktlinjer då hade svalnat. Kanske är uppslutningen till Institutet Mot Mutor så stor eftersom det, ur ett straffrättsligt och konsekvensmässigt perspektiv, varken gör från eller till att vara medlem. Vad engagemanget dock bidrar till är att skickar signaler till allmänheten och även till affärspartner att företaget tar sitt etiska ansvar i kampen mot korrup­tion. Det bidrar till att skapa en positiv syn om företaget och bidrar på så sätt till företagets fortlevnad. Om företaget sen följer riktlinjerna är en senare fråga och det är även det som gör att den straffrättsliga aspekten är så viktig. Vilken tyngd får ett regelverk som när det väl kommer till kritan ingen behöver följa?

Att SOU 2010:38 innehåller en Svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet kan tyckas märkligt eftersom koden inte ska utmynna i lag. En statlig utredning är ett förarbete som förhoppningsvis ska leda fram till en lag och alltså syfta till att upprätta riktlinjer för hur människor ska handla och agera. Enligt min mening ska inte en statlig utredning ta resurser i anspråk för att presentera ett dokument utan straffrättslig tyngd. Troligen ledde mut- och bestickningslagstiftningens sammanslagning av både privata och offentliga subjekt till att lagstiftningens skyddsintresse fick en oerhörd räckvidd. En räckvidd som nu, på något sätt, måste begränsas. Den svenska koden som presenterats i SOU 2010:38 visar på utredarnas medvetenhet om gråzonen som föreligger för den privata sektorn. Även om utredningen inte kommit fram till en ny utformning som skulle göra mut- och bestickningslagstiftningen mer applicerbar för den privata sektorn, syftar koden ändå till att styra de privata handlingssätten. Intressant är att, eftersom koden i jämförelse med lag, kommer uppställa högre krav på vad som är otillbörligt respektive tillbörligt har utredarna, och alltså den statliga sektorn, försökt sätta upp riktlinjer som får den privata sektorn att agera tillbörligt. Följer samtliga företag inom den privata sektorn riktlinjerna kan åklagaren fortsätta att beivra brott inom den statliga sektorn och således hoppas att den privata sektorn agerar lagenligt. Det är en smart lösning som gör att lagens nuvarande lydelse inte behöver ändras. Emellertid får inte förglömmas är att koden inte alls säkerställer att företagen handlar som sig bör då den är frivillig. Såsom ovan beskrivits, måste koden för säker efterlevnad få straffrättsliga konsekvenser, annars är den utan verkan.

Även om jag i min tidigare analys lagt tyngd på kodens avsaknad av konsekvens vid överträdelse, vill jag påpeka att inom ett område som korruption är alla åtgärder som bidrar till ett samhälle fritt från korruption positiva. Eftersom det är viktigt att bekämpa både den lilla och stora korruptionen är varje åtgärd som tas i kampen på korruption värd att uppmärksamma. Detta kan leda till att koderna tillsammans med lagstiftningen får stor effekt på marknaden och antikorrupsionsarbetet. I Saab fall dock, åsidosattes företagets interna policy mot mutor samtidigt som åklagaren inte kunde väcka åtal vilket visar på att både lagen och koden kan vara otillräcklig.

9.4 Brottsföring

Då syftet med denna uppsats, förutom att undersöka mut- och bestickningslagstiftningen tillämplighet på den privata sektorn, även är att undersöka hur mut- och bestickningslagstiftningen kan användas på brott som begåtts utanför den svenska gränsen följer här en analys av den informationen som presenterat i kapitel 8.

Om en mut- och bestickningstransaktion har förekommit utanför den svenska gränsen är det inte självklart att det kommer leda till åtal bara för att huvudmannen har anmält transaktionen till åklagaren. Ett flertal faktorer utöver de svenska mut- och bestickningsreglerna måste nämligen vara uppfyllda. Först och främst ska domstolen ha jurisdiktion och personens anknytning och kopplingen till Sverige måste bestämmas. Att kopplingen ska finnas framstår som självklart eftersom det annars skulle finnas föga intresse från svensk sida att spendera resurser på något som inte kommer landet till gagn. När anknytningen fastställs kvarstår en utredning huruvida förmånen är tillbörlig eller otillbörlig och det är inte bara de svenska rekvisiten som ska undersökas och uppfyllas utan även lagstiftningen i det landet där gärningen utförts. Principen om dubbel straffbarhet uppställer alltså kravet att gärningen måste vara ett brott enligt både svensk lag och lagen i det andra landet. Således ska inte en person som åker till ett annat land där till exempel månggifte är tillåtet riskera åtal i Sverige för att personen har följt de seder och traditioner som rådde i besökslandet. På så vis ger det möjlighet för individen att "ta seden dit den kommer" och således följa det regelverk som landet har uppställt.

När ett brott är av allvarlig art, såsom mut- och bestickningsbrott, kan diskussion föras huruvida avsteg från dubbel straffbarhetsprincipen ska göras. Eftersom principen begränsar den svenska domstolens möjlighet att beivra brott är det en fråga som är motiverad. En ståndpunkt kan dock vara att eftersom korrupcion är en kriminell handling i många av världens länder borde inte dubbel straffbarhetsprincipen ha hindrande inverkan eftersom kriminaliseringen då är uppfylld i bägge länder. Tyvärr räcker det inte att korrupcionen är att ses som kriminell utan domstolen måste även se till det andra landets mut- och bestickningspraxis och korrupcionssedvänjan i landet. Har mutan utgetts i ett utvecklingsland där mutor är "van-

ligtvis förekommande” kan detta komma att spela in i den svenska domstolens avgörande och ett fall som, enligt svensk lag, skulle lagfarits kan undgå bestraffning. Eftersom korruption inte endast är ett nationellt problem måste krafttag tas av länder som aktivt jobbar med att bekämpa den. Att principen om dubbel straffbarhet är en förutsättning för den enskildes rättsäkerhet är en viktig aspekt. Dock, när det vid allvarigare brott såsom korruptionen faktiskt är, anser jag att ett åsidosättande kan vara motiverat. Speciellt om det förekommer i länder som där demokratin är svag, korruptiva beteenden är en del av vardagen och det samhällsekonomiska systemet är ur led. Att som svensk i dessa länder beblanda sig i dessa mönster är inte etiskt och moraliskt fel utan även förbjudet enligt lag. Om Sverige, såsom det föregångsland vi försöker vara, tar upp kampen mot korruption genom att borste från kravet på dubbel straffbarhet hade Sverige ökat sitt anseende inom antikorrupsionsrörelsen. Må hända att företagen hade höjt sina röster men att handel och vandel går till på korrekta sätt utan otillbörliga förmåner är inte för mycket begärt. Ett sätt för den svenska domstolen att motivera sitt ställningstagande hade varit genom att fokusera på universalitetsprincipen istället för principen om dubbel straffbarhet. Universalitetsprincipen innebär att en stat har jurisdiktion över brott på grund av att det finns ett uppenbart gemensamt intresse att bekämpa den typen av brottslighet. Snedvriden konkurrens och negativa konsekvenser som i slutändan drabbar världens enskilda måste vara sådant intresse som principen syftar till att omsluta. I och med internationaliseringen och handeln som sker över gränserna är det idag svårt att enbart se till svenska inhemska intressen eftersom dessa är utspridda runt om i världen.

Av legalitetsprincipen följer således att domstolen inte får döma annan gärning än den som framkommer av ordalydelsen. Vid mut- och korruptionsbrott ställs domstolen således inför problem eftersom lagstiftningen i sig är så diffust utformad. Att domstolen hellre ska fria än fälla och att vid tvivelsmål domaren ska döma till den anklagades fördel är i mut- och korruptionssammanhang inte till samhällsekonomins fördel.

10 Slutsats

Denna uppsats har undersökt om mut- och bestickningslagstiftningen och svensk kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet är tillfredställande för att beivra korruptionsbrott begångna av svenska privatanställda utanför Sverige gränser.

Undersökningen och analysen visar på att Sveriges mut- och bestickningslagstiftning riktar sig till anställda inom både den privata och offentliga sektorn trots att lagstiftningen från början var uppställd för skydda allmänheten från otillbörliga beslut tagna inom den offentliga sfären. Inom den privata sektorn måste emellertid huvudmannen, om inte åklagaren finner det påkallat från allmän synpunkt, anmäla misstanken om muta eller bestickning för att åklagaren ska gå vidare med fallet. För att ändå upprätthålla viss standard inom den privata sektorn har således fristående organisationer fått ta över ansvaret för att företag inte ska agera på sätt som har negativa effekter för samhällsekonomin. Då de privata organisationerna, och främst då Institutet Mot Mutor, inte har befogenhet att beivra brott, blir således konsekvensen att organisationerna främst arbetar med proaktiva åtgärder. På så vis saknar den privata sektorn ett kontrollerat organ som säkerställer koder- nas efterlevnad genom utgivelse av böter och straff. Jag anser dock att om marknaden proaktivt arbetar för en korruptionsfri miljö är detta ett steg i rätt riktning vilket kan leda till att ett mindre antal fall måste beivras.

Vid mut- och korruptionsbrott utomlands måste, för att svensk domstol ska kunna ta upp målet, principen om dubbel straffbarhet vara uppfylld. Principen är till för den enskildes möjlighet till rättsäkerhet. Denna princip begränsar domstolens jurisdiktion. För att beivra fler mut- och besticknings brott skulle en möjlighet istället vara att lägga mer vikt vid universalitetsprincipen som innebär att brottet är av så allvarlig art att det ligger i allas intresse att bekämpa det. Eftersom mut- och bestickningsbrott har allvarlig inverkan på samhällsekonomin och enskildas liv anser jag att universalitetsprincipen ska väga tyngre än dubbel straffbarhets principen.

Referenslista

Lagtext

Brottsbalk (1962:700).

Regeringsformen (1974:152)

Upphävd lagtext

Lag (1931:152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Offentligt tryck

Prop. 1975/76:176.

Prop. 1972:98.

SOU 2010:38.

SOU 2003:57.

SOU 2001:14.

SOU 2002:98.

SOU 1983:39.

SOU 1974:37.

JuU 1976/77:17.

EU

KOM [2003] 317 slutlig - 28.05.2003.

Rättsfall

NJA 2008 s. 705.

Remissyttrande

Institutet Mot Mutor, *IMM:s yttrande över betänkandet mutbrott (SOU 2010:38)*.

Svenskt näringsliv, *SOU 2010:38, Mutbrott, betänkande av Utredningen om mutor,*

Dnr 127/2010.

Domstolsverket – *Remissyttrande över betänkandet Mutbrott (2010:38), Dnr 1231-2010.*

Revisorsnämnden, *Betänkande av Utredningen om mutor – Mutbrott (SOU 2010:38), Dnr 2010-895.*

Litteratur

Carls, Thorsten, *Korruption*, upplaga 2, Iustus Förlag, Uppsala 2002.

Cars, Thorsten, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, upplaga 2, Norstedts Juridik, 2001.

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken - en kommentar*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2007.

Jakobsson, Katarina, *Mutor och Moral Motstridiga versioner i svenska rättsfall*, Search Reports, Network for Reserach in Criminology and Deviant Behaviour at Lunds University. 2005:1.

Jareborg, Nils, *Allmän Kriminalrätt*, upplaga 4, Iustus Förlag AB, Edita, Västerås, 2009.

Thelander, Joakim, *Mutor i det godas tjänst? Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*, Sociologiska institutionen, Lunds Universtitet 2006.

Wennerberg Suzanne, *Introduktion till straffrätten*, upplaga 7:1, Elanders Gotab, Stockholm 2005.

Periodisk tidsskrift

Leijonhufvud, Madeleine, *Korruption – ett svenskt problem?*, Juridisk Tidskrift, Nr 4, 1996-97.

Claes Sandgren, *Att bekämpa korruption – ett rättsligt perspektiv*, Juridisk Tidskrift,

Nr 3, 2007-08.

Wennberg, Suzanne, *Varför är korruptionsbrotten – mutbrott och bestickning – så svårtillämpade?* Juridiskt Tidskrift, Nr 2, 2008-09.

Carroll, Archie B, *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*, Business Horizons, 1991.

Internetsidor

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/statsaklagare-svenskarna-har-en-blaogd-syn-pa-mutor-1.1184410> (hämtad, 101201, 14:48.)

<http://www.dn.se/debatt/vi-maste-ta-krafttag-mot-den-svenska-korruptionen-1.1195902> (hämtad 101027, 14:50).

<http://www.aklagare.se/settings/Ordlista/Straffvarde/> (hämtad 100104, 11:25)

<http://svt.se/2.101059/1.1597704/jas-utredningarna-laggs-ned> (hämtad 101207, 01:00)

<http://www.dn.se/debatt/saab-frangick-egen-policy-mot-mutor-i-jas-affaren-1.561126> (hämtad 101207, 01:05)

Samtalspersoner

Göran Dreveborn; mångårig utlandserfarenhet varav fem år i Nigeria.

Carin Petterson; mångårig utlandserfarenhet varav fem år i Tanzania. Medverkande i Thelanders "Mutor i det godas tjänst".

Lennart Berg; mångårig utlandserfarenhet varav fem år i Tanzania. Medverkande i Thelanders "Mutor i det godas tjänst".

Bilaga I

Mut- och bestickningslagstiftning.

17 kap. 7 § BrB.

Den som till arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § lämnar, utlovar eller erbjuder, för denne själv eller för annan, muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen, döms för bestickning till böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

17 kap. 17 § BrB.

I vissa fall av bestickning får åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren till den som utsatts för bestickningen eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detta gäller om bestickning skett i förhållande till någon som

- 1. inte är arbetstagare hos staten eller hos kommun,*
- 2. inte omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 1–4, 8 eller 9 och inte heller är arbetstagare vid Internationella brottmålsdomstolen, och*
- 3. inte är främmande stats minister eller ledamot av främmande stats lagstiftande församling.*

20 kap. 2 § BrB.

Arbetstagare som, för sig själv eller för annan, tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, döms för mutbrott till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om arbetstagaren begått gärningen innan han erhöll anställningen eller efter det han slutat densamma. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vad i första stycket sägs om arbetstagare skall också tillämpas på

- 1. ledamot av styrelse, verk, nämnd, kommitté eller annan sådan myndighet som hör*

till staten eller till kommun, landsting eller kommunalförbund,

2. den som utövar uppdrag som är reglerat i författning,

3. den som omfattas av lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. eller annan som fullgör lagstadgad tjänsteplikt,

4. den som utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts utövar myndighet,

5. den som i annat fall än som avses i 1-4 på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan

a) sköta en rättslig eller ekonomisk angelägenhet,

b) genomföra en vetenskaplig eller motsvarande utredning,

c) självständigt sköta en kvalificerad teknisk uppgift, eller

d) övervaka utförandet av en sådan uppgift som anges i a, b eller c, 6. främmande stats minister, ledamot av främmande stats lagstiftande församling eller ledamot av främmande stats organ motsvarande dem som avses i 1,

7. någon som, utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts, utövar främmande stats myndighet eller utländskt skiljemannauppdrag,

8. ledamot av kontrollorgan, beslutande organ eller parlamentarisk församling i mellanstatlig eller överstatlig organisation där Sverige är medlem, och

9. domare eller annan funktionär i internationell domstol vars domsrätt Sverige godtar.

20 kap. 20 § BrB.

Åklagare får, utan hinder av vad som annars är föreskrivet, åtala brott varigenom arbetstagare hos staten eller hos kommun eller annan som avses i 2 § andra stycket 1-4 har åsidosatt vad som åligger honom eller henne i utövningen av anställningen eller uppdraget. Utan hinder av bestämmelserna i första stycket ska dock gälla

1. vad som i denna balk föreskrivs om att åtal inte får ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen har bemyndigat och

2. vad som i annan lag eller författning är föreskrivet om åtal för gärning, för vilken straff är stadgat endast om den förövas av innehavare av anställning eller uppdrag som avses i första stycket.